

Ruralni turizam u Hrvatskoj na primjeru Karlovačke županije

Višić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:473454>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij

Petra Višić

Ruralni turizam u Hrvatskoj na primjeru Karlovačke županije

Rural tourism in Croatia on the example of Karlovac County

Diplomski rad

Opatija, rujn 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij
Menadžment u turizmu

Ruralni turizam u Hrvatskoj na primjeru Karlovačke županije

Rural tourism in Croatia on the example of Karlovac County

Diplomski rad

Kolegij: **Ruralni turizam**

Student: **Petra Višić**

Mentor: **Prof.dr.sc. Romina Alkier**

Matični broj: **ds3869**

Opatija, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Petra Visić
(ime i prezime studenta)

ds 3869/22
(matični broj studenta)

Etoralni tonizam u Hrvatskoj na primjenu Karlovačke županije
(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 09.09.2024

Potpis studenta

Sažetak

Ruralni turizam jedan je od specifičnih oblika turizma za kojim vlada sve veća potražnja, budući da suvremeni putnici traže autentično iskustvo, po mogućnosti dalje od gužvi i buke. Ujedno, on sa sobom nosi čitav niz benefita za lokalnu zajednicu, kao što je ostvarivanje dobiti od bavljenja turizmom, usluga pružanja smještaja, proizvodnje i usluživanja hrane, organizacije aktivnosti i događanja koja turisti ne mogu iskusiti na drugim područjima. Kontinentalna Hrvatska u kojoj masovni turizam nije uzeo maha i koja istovremeno posjeduje sve potrebne predispozicije kao što su očuvana priroda, velik udio ruralnih površina, poljoprivredna proizvodnja te atrakcije u vidu prirodnih ljepota i kulturnoga naslijeđa, predstavlja zahvalan prostor za razvoj održivog turizma. U ovom radu razmatraju se koncepti ruralnog i održivog turizma, pruža se pregled razvoja ruralnog turizma na nacionalnoj razini, kao i na razini županije. Na osnovu provedenog istraživanja i statističkih podataka pruža i uvid u perspektive budućeg razvoja ruralnog turizma na prostoru Karlovačke županije.

Ključne riječi: *ruralni turizam, Karlovačka županija, održivi turizam, specifični oblici turizma*

Sadržaj

Uvod	1
1. Problem i predmet istraživanja	2
1.1. Svrha i ciljevi istraživanja	2
1.2. Struktura rada	2
1.3. Doprinos rada	3
2. Osnovne karakteristike ruralnog turizma	4
2.1. Pojam i definicije ruralnog turizma	5
2.2. Karakteristike ruralnog turizma	6
2.3. Razvoj ruralnog turizma nekad i danas	8
2.4. Oblici i obilježja ruralnog turizma	10
3. Kvalitativni i kvantitativni pokazatelji ruralnog turizma	13
3.1. Ponuda i potražnja ruralnog turizma	13
3.2. Održivi razvoj ruralnog turizma	15
4. Ruralni turizam u Republici Hrvatskoj	18
4.1. Obilježja ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj	18
4.2. Razvoj ruralnog turizma po županijama	19
4.3. Razvoj i revitalizacija ruralnog područja u svrhu turizma	21
4.4. Trendovi razvoja ruralnog turizma	22
5. Analiza stanja ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji	24
5.1. Ponuda ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji	25
5.2. Potražnja ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji	27
5.3. Perspektiva ruralnog razvoja u Karlovačkoj županiji	29
6. Istraživanje	30
6.1. Cilj i svrha istraživanja	30
6.2. Metodologija	30
6.3. Rezultati istraživanja	30
6.4. Stavovi ispitanika i perspektive budućeg razvoja ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji	41
Zaključak	43
Popis literature	45
Prilozi - anketni upitnik	48
Popis ilustracija	53
Popis slika	53
Popis grafikona	53
Popis tablica	54

Uvod

Turisti putuju motivirani najrazličitijim razlozima, te je sukladno motivima njihovog putovanja moguće identificirati i različite specifične oblike turizma. I dok su ranije organizirana putovanja (bilo da se radi o kulturnom, vjerskom, kupališnom turizmu, turizmu događanja i sl.) bila daleko brojnija, a putnici su se u većoj mjeri oslanjali na turističke agencije koje su im u svojim paket aranžmanima nudili sve ili gotovo sve usluge koje će konzumirati kao turisti na putovanju, razvojem tehnologije i zasićenjem masovni turizmom, došlo je do značajnih promjena u trendovima putovanja. Istovremeno, s obzirom na činjenicu kako turisti često žive u urbanim područjima koje karakteriziraju gužve, buka i nedostatak zelenih površina, isti na odmoru žele promijeniti ambijent, te doživjeti nešto sasvim drukčije od turističkih atrakcija kao što su kulturno-povijesni spomenici, zabavne atrakcije, boravak u velikim hotelskim objektima, što im ne omogućuje da iskuše autentičan doživljaj posjećene destinacije. Kao jedna od ništa koja im to omogućuje pojavio se ruralni turizam, odnosno formula putovanja koja odudara od svega što su prethodno iskusili. Umjesto boravka u resortima velikih kapaciteta oni se radije odlučuju na miran boravak u ruralnim sredinama kod domaćina ili kućama za odmor, umjesto restorana koji nude internacionalnu kuhinju biraju agroturizme, konobe i OPG-ove gdje mogu uživati u tradicionalnim jelima pripremljenima od namirnica koje su tu i proizvedene, a netaknuta priroda i njene ljepote im omogućuju bavljenje aktivnostima kao što su planinarenje, bicikliranje, ribolov, ili brojnim aktivnostima na rijekama kao što su rafting i sl.

Priobalna Hrvatska, brojni otoci i niz gradova koji su smješteni u ovom dijelu zemlje zagušeni su masovnim turizmom, te već niz godina uz popratne negativne strane koje masovni turizam nosi sa sobom uključujući i narušavanje kvalitete života lokalnog stanovništva, u stranim medijima javljaju negativne recenzije zasnovane na lošem iskustvu turista koji su u njima boravili. Ti negativni dojmovi odnose se na pretjerane gužve, neljubaznost i nemotiviranost turističkih djelatnika, skupoću koja ne opravdava kvalitetu usluge. što za posljedicu ima formiranje negativnog imidža i stavova potencijalnih posjetitelja. S druge strane, zaleđe i kontinentalna Hrvatska još uvijek su očuvani i turizmom nezagušeni dijelovi zemlje koji kao takvi, posebno oni ruralni, posjetiteljima mogu ponuditi potpuno drukčije iskustvo boravka na putovanju. Stoga ovaj rad obrađuje fenomen ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj, njegove karakteristike generalno, kao i one specifične za pojedinu regiju i županiju, potencijale na osnovu kojih se ruralni turizam može intenzivnije razvijati u budućnosti i na taj način pridonijeti privrednom razvoju ovih ruralnih područja te istovremenom smanjenju depopulacije stanovništva iz ovih netaknutih i resursima bogatih područja.

1. Problem i predmet istraživanja

Ruralni turizam kao jedan od održivih specifičnih oblika turizma uzima sve više maha na međunarodnom, pa tako i na nacionalom turističkom tržištu. U Republici Hrvatskoj turistički najrazvijenije regije su one priobalne, međutim već niz godina više se obalnih destinacija suočava s problemom masovnosti i neodrživosti. Kontinentalna Hrvatska, kao i zaleđe još uvijek su dobro očuvani i autentični dijelovi zemlje gdje je tradicionalni način života i dalje prisutan, s upravo to su karakteristike ponude za kojom vlada sve izraženija potražnja. Stoga se nameće i potreba za dubljim razumijevanjem samog koncepta ruralnog turizma u kontekstu održivosti i dobrobiti koju on nosi lokalnoj zajednici. U ovom radu istražen razvoj, postojeće stanje ponude i potražnje, kao i perspektive za daljnjim razvojem ovog tipa turizma u Karlovačkoj županiji.

1.1. Svrha i ciljevi istraživanja

Cilj empirijskog dijela rada, tj. anketnog istraživanja bilo je istražiti stavove i mišljenja ispitanika vezano uz ovaj specifični oblik turizma, pozitivne strane i rizike koje uz njega vezuju, stavove vezane uz (ne)postojanje potrebne infrastrukture i broja privrednika koji se bave ovim oblikom turizma. Svrha istraživanja bila je, uz sticanje uvida u percepciju ispitanika o postojećem stanju ponude, uvidjeti nedostatke i potencijale budućeg intenzivnijeg razvoja ove turističke niše.

1.2. Struktura rada

Rad je strukturiran na način da su najprije definirani problem i predmet, kao i cilj i svrha istraživanja, te doprinos ovog diplomskog rada istraživanjima o predmetnoj temi. Nadalje, definirane su temeljne karakteristike ruralnog turizma, pružen je niz definicija iz analizirane stručne literature, pregled kronološkog razvoja ruralnog turizma, kao i kategorizacija oblika i obilježja istoga. Posebno je poglavlje posvećeno kvalitativnim i kvantitativnim pokazateljima ruralnog turizma, odnosno stanju ponude i potražnje na turističkom tržištu, kao i segmentu održivosti. Poseban dio rada obrađuje ruralni turizam u Republici Hrvatskoj, odnosno obilježja koja on nosi na nacionalnoj razini, razvoju ruralnog turizma u pojedinim županijama, revitalizaciji ruralnih područja u turističke svrhe, kao i trenovima razvoja ovog oblika turizma.

Potom je analizirano stanje ruralnoga turizma u Karlovačkoj županiji s obzirom na postojeću ponudu i potražnju, kao i perspektive razvoja u budućnosti. U empirijskom dijelu rada izloženi su rezultati anketnog ispitivanja o stavovima ispitanika vezanima uz postojeće stanje i perspektive razvoja ruralnog turizma, kao i o njihovom stavu prema ovom obliku turizma načelno.

1.3. Doprinos rada

Ovaj diplomski rad doprinosi boljem razumijevanju koncepta ruralnog turizma, njegovih karakteristika i preduvjeta kako bi se određeni vid turizma mogao nazvati ruralnim i održivim. Uz strukturirani pregled postojeće literature, odnosno radova koji su se bavili istom problematikom, kao i stjecanjem uvida u postojeće stanje razvita ruralnog turizma u različitim županijama Republike Hrvatske s naglaskom na Karlovačku, pružene su i smjernice te prijedlozi za budući razvoj uzimajući u obzir stavove ispitanika koji su sudjelovali u provedenom istraživanju.

2. Osnovne karakteristike ruralnog turizma

Ruralni turizam jedan je od specifičnih oblika turizma i niša koje predstavljaju odmak od masovnog turizma i svih ugroza koje on sa sobom nosi, a koji doprinosi kako privredi, tako i očuvanju tradicije i egzistencije te posljedičnog sprječavanja depopulacije stanovništva iz ruralnih krajeva. Sukladno definiciji Vijeća Europe, radi se o obliku turizma koji se odvija na ruralnom području, a koji može uključivati sve one aktivnosti koje se uobičajeno ili u turističke svrhe odvijaju na tom istom području. „Ruralni turizam se ostvaruje u različitim oblicima, u okviru kojih se posebno prepoznaje seljački turizam (agroturizam) na seljačkim gospodarstvima i ostali oblici koji se ostvaruju na ruralnom prostoru izvan seljačkih gospodarstava“¹. Bitne značajke ove vrste turizma su sve ono što inače karakterizira ruralna područja u punom smislu riječi, a to je miran ambijent, očuvana priroda i okoliš, interakcija s lokalnim stanovništvom, konzumiranje tradicionalne hrane i pića proizvedenih na tom istom području, kao i edukacijski element koji uključuje upoznavanje s lokalnim običajima, a nerijetko i sudjelovanje u istim tradicijskim aktivnostima. Njegova bitna odrednica je i ta da on uvijek podrazumijeva i održivost, odnosno da se razvija i odvija na način koji neće degradirati okoliš, prirodne resurse, kao niti tradicionalni način života stanovništva. Na ovaj način postojeći se resursi valoriziraju u turističke i privredne svrhe, a investicije doprinose poboljšanju infrastrukturnih uvjeta i restauraciji objekata po principu tradicijskog načina gradnje u nove, turističke svrhe.

Suvremeni turisti zasićeni su ponudama paket aranžmana koji uključuju posjete najpopularnijim destinacijama u kojima vladaju gužve i skupoća cijena koje negativno utječu na opći dojam koji će iz destinacije ponijeti sa sobom. „Adekvatan odgovor na ovaj tržišni izazov je (i) ruralni turizam, pa bi svaka zemlja koja ima za cilj povećati svoju konkurentnost nužno trebala sagledati vlastite potencijale za razvoj ovakvog oblika turizma, te iznaći načine njihove kvalitetne valorizacije“². Turisti su sada u potrazi za mirnim i autentičnim destinacijama koje će im omogućiti upoznavanje tradicije i načina života njihovih stanovnika, stupanje u kontakt s domicilnim stanovništvom, pa čak i sudjelovanje u aktivnostima kao što su berba grožđa, maslina ili sudjelovanje u proizvodnji nekih lokalnih specijaliteta koje će i sami konzumirati.

¹Rajko, „Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre,“ 50.

² Krajnović, Čičin-Šain i Predovan, „Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice,“ 31.

U ovom poglavlju pružen je pregled definicija i karakteristika ruralnoga turizma, kronološki pregled njegovog razvoja koji se odvijao u skladu s potražnjom, kao i pregled oblika i obilježja postojećih vrsta ruralnog turizma.

2.1. Pojam i definicije ruralnog turizma

Iako još nedovoljno razvijem u Republici Hrvatskoj, predispozicije i resursi potrebni za njegov razvoj postoje na područjima kao što su zaleđe, gorski i kontinentalni dijelovi zemlje, jer „ruralni prostor Hrvatske zauzima oko 90% njezine površine“³. U stručnoj i znanstvenoj literaturi postoji čitav niz definicija ruralnog turizma koje nastoje obuhvatiti sve njegove karakteristike i oblike. Sve su suglasne oko niza elementarnih stavki. Prije svega to je mjesto odvijanja, tj. ruralno područje koje karakterizira čista i netaknuta priroda, gdje se prirodni resursi (ovisno o geološkim, klimatskim i drugim prirodnim specifičnostima kraja) koriste u svrhu prakticanja različitih rekreativnih aktivnosti ili onih tradicionalnih, kao što su uzgoj poljoprivrednih kultura, ili pak uzgoj domaćih životinja. Razlog nepostojanja jedne sveobuhvatne definicije leži u činjenici kako je ruralni turizam uvjetovan „jako izraženim različitostima samog ruralnog prostora koje proizlaze iz njegovih klimatskih obilježja, konfiguracije terena, geomorfoloških obilježja te vegetacijskog pokrova kao ključnih prirodnih činitelja koji ga određuju te brojnih specifičnih društvenih obilježja“⁴. I unutar same Republike Hrvatske, koja je površinom od otprilike 56 tisuća četvornih kilometara, jedna od manjih europskih zemalja, te razlike su dosta izražene. Usporedimo li područje dalmatinske zagore, Like, kontinentalne Hrvatske ili pak Slavonije, svako od navedenih područja posjeduje različite hidrografske, klimatske, geomorfološke, vegetacijske i ostale različitosti sukladno kojima je moguće razvijati određenu vrstu ruralnog turizma. Na globalnoj razini te su razlike još i izraženije, jer će se ruralni turizam na području skandinavskih zemalja u potpunosti razlikovati od onog na području mediteranskih zemalja. Druga bitna značajka ove vrste turizma jeste činjenica kako turisti koji žive i rade načelno u urbanim središtima u ovom obliku turizma vide bijeg i povratak prirodi, traže miran ambijent i žele uživati u prirodnim ljepotama i mogućnostima prakticanja onih aktivnosti kojima se nisu u mogućnosti baviti na urbanim područjima. Čak i onda kada nisu zainteresirani za bavljenje sportom, te preferiraju ekoturizam, oni će željeti istražiti područja posebnih prirodnih ljepota i fenomena, te posjećivati nacionalne

³Ružić i Demonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 142.

⁴Bartoluci, Hendija i Petračić, „Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj,“ 194.

parkove ili parkove prirode kojima Republika Hrvatska obiluje, posebno uzevši u obzir njenu malu površinu.

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji UN-a četiri su ključna elementa koji determiniraju ruralni turizam. To su prirodni ruralni resursi (rijeke, jezera, planine, šume i dr.), ruralni način života (obrti, lokalni događaji, gastronomija, tradicionalna glazba i sl.), ruralno nasljeđe (tradicionalna arhitektura, povijest, dvorci, crkve, sela i sl.) i ruralne aktivnosti (jahanje, lov, ribolov, pješaćenje, biciklizam, vodeni sportovi i čitav još niz aktivnosti na otvorenom). U literaturi, kao i u praksi, često dolazi do miješanja termina ruralni turizam i agroturizam. Bitno je istaknuti kako je agroturizam zapravo temeljni element za razvoj ruralnog turizma. Prema Krajnović i sur. agroturizam predstavlja samo jedan od niza sastavnica ruralnog turizma, u pojedinim je zemljama, kao što je to Italija, agroturizam je zakonski reguliran na način da se usko veže uz seljačka gospodarstva i poljoprivrednu aktivnost. Nadalje, u strategijama drugih zemalja također se determinira kao najznačajniji segment ruralnog turizma, gdje je agroturizam vezan primarno za farme i poljoprivredna gospodarstva, a kao zaseban oblik turizma agroturizam bi se teško mogao razvijati i brendirati isključen iz ukupne ponude ruralnog turizma⁵.

2.2. Karakteristike ruralnog turizma

Ruralni turizam bilježi kontinuirani rast, ne samo zbog potražnje na tržištu, nego i zbog nacionalnih te međunarodnih politika i strategija koje su u ovom obliku turizma prepoznale ono čemu se teži već niz godina, a to je održivost. „Ruralno je područje vrlo krhko i lako doživljava prirodne i kulturološke štete ili druge nepovoljne promjene koje može izazvati razvoj turizma. Posebno je važno napomenuti da upravo ruralna područja predstavljaju posebno osjetljive zone očuvanja prirodnog bogatstva i kulturno-povijesne baštine“⁶. Stoga je razvoju istoga potrebno pristupiti strateški i pravovremeno donijeti zakonske okvire i smjernice kako ne bi došlo do degradacije svih onih čimbenika koje ga sačinjavaju: očuvanost netaknute prirode, nezagađenost, kontrolirana gradnja u skladu s arhitekturnim naslijeđem predmetnog područja, zaštita voda, flore i faune, kao i razvoj proporcionalan dinamici života lokalnoga stanovništva i poštivanju običaja i naslijeđa istoga. Ukoliko se naruši i ošteti postojeći red prirodnih i kulturoloških bogatstava, time se uništava "ruralnost" (ili iluzija o ruralnosti), kao osnovna

⁵ Krajnović, Čičin-Šain i Predovan, „Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice,“ 32.

⁶Krajnović, Čičin-Šain i Predovan, „Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice,“ 33.

komponenta turističke privlačnosti ruralnog prostora, čime ruralna destinacija započinje ciklus vlastitog samouništenja, promatrano kroz prizmu njezine osnovne privlačnosti⁷. U slučaju dolaska do degradacije ili narušavanja svih ovih segmenata ili nekih od njih, sam ruralni turizam se dovodi u opasnost da postane industrijom ili pak da prestane biti privlačnim potrošačima koji žele boraviti i posjećivati ove prostore. S obzirom na visoku razinu osjetljivosti i fragilnosti, svaki korak i dinamiku razvoja potrebno je provoditi planski i to na način da u ove odluke budu uključeni svi dionici zainteresirani za sudjelovanje u pružanju usluga, ali i sama lokalna zajednica.

„Ruralni se turizam zamišlja kao čista gospodarska aktivnost koja ne oštećuje okoliš kao što ga oštećuju proizvodnja, rudarstvo, sječa šuma i intenzivna agrarna proizvodnja. U zemljama Europske unije ruralni turizam kao posebna vrsta turizma ima važnu gospodarsku ulogu, primjerice u Austriji, Sloveniji i Mađarskoj, koje su turistički valorizirale svoje prirodne, kulturne i druge resurse i od različitih oblika ruralnog turizma ostvaruju visoke ekonomske učinke“⁸. Činjenica kako isti još uvijek nije dovoljno razvijen i reguliran u Republici Hrvatskoj nije posljedica činjenice kako za razvojem istog ne postoje predispozicije, dapače. Primarni razlog nedovoljnoj razvijenosti potrebno je tražiti u imidžu kojeg Hrvatska posjeduje na međunarodnom turističkom tržištu, a to je imidž destinacije mora i sunca, dok potencijalni potrošači nisu dovoljno upoznati i s drugim resursima koje zemlja posjeduje. Stoga je te iste potencijale potrebno u intenzivnijoj mjeri oglašavati putem svih kanala, primarno na B2B sajmovima, a potom i drugim kanalima, kao što su društvene mreže, jer su one u današnje vrijeme najzahvalniji marketinški alat velikog dosega koji istovremeno iziskuje relativno niske troškove.

Već niz godina Hrvatska se nalazi na samom vrhu zemalja čiji se BDP dobrim dijelom zasniva na prihodima od turizma. Priobalne regije po tom pitanju prednjače, međutim iz više razloga je potrebno i moguće turiste usmjeriti u druge dijelove Republike Hrvatske. Istovremeno, postoje značajne disproporcije po pitanju razvoja i prosječnih primanja kada se usporede pojedine županije ili regije u Republici Hrvatskoj. Upravo one najslabije razvijene županije ili regije su područja koja posjeduju potrebne predispozicije za razvoj ruralnog turizma, kojeg je potrebno pokrenuti, intenzivirati i oglasiti nakon izrade strategije razvoja kako bi se smanjio postojeći disbalans u razvijenosti između različitih područja zemlje. Izuzev

⁷ Krajnović, Čičin-Šain i Predovan, „Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice,“ 33.

⁸ Bartoluci, Hendija i Petračić, „Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj,“ 196.

Istre ili primjerice Konavala, koje su pravovremeno prepoznale ovaj oblik potražnje i pravovremeno u tom smjeru reagirale otvaranjem većeg broja OPG-ova, etno sela, organizacijom izleta i aktivnosti koje su privlačne turistima koje traže upravo ovakvo iskustvo, u ostalim regijama i županijama ruralni turizam je manje zastupljen, te se zasniva na ponudi koju nude mali i disperzirani pružatelji usluga, a koji bi trebali prepoznati značaj i potencijal udruživanja, suradnje i zajedničkog marketinga kako bi postali prepoznatljivima i privukli održiv broj posjetitelja. Ujedno, „brojne male općine bi trebale surađivati u kreiranju integrirane turističke ponude, što se rijetko ostvaruje. U ponudi dominiraju mala obiteljska poduzeća, koja pružaju osobnu dobrodošlicu posjetiteljima, ali vrlo često nude nedosljedne nestandardizirane usluge zbog čega i dolazi do miješanja terminologije kako u literaturi, tako i u praksi, op.a.). Uočljiv je nedostatak identiteta većine ruralnih turističkih destinacija; značajan je prostor za podržavanje tradicionalne ekonomije kroz pružanje usluga smještaja na seoskim obiteljskim gospodarstvima i za proizvodnju lokalnih autohtonih proizvoda i sl. Stoga su prihvatljiva stajališta autora da je ruralni turizam kao vrsta turizma aktivnost ili pak pokret kojim se čovjek urbane sredine vraća prirodi“⁹.

2.3. Razvoj ruralnog turizma nekad i danas

Povećanjem opće svijesti o važnosti očuvanja okoliša i porasti razine svijesti o klimatskim promjenama, kao i krahovima koji prijete nekim dijelovima svijeta (bolje rečeno najpopularnijim turističkim destinacijama), postepeno se mijenjaju i životne navike, kao i navike putovanja. Jednako tako, uz ugroženost i kontinuiran nestanak brojnih biljnih i životinjskih vrsta, kao i izumiranja tradicija i napuštanja posljednjih staništa zajednica ljudi koji su nastanjivali ruralna područja, dolazi do povećanja zanimanja i nastojanja dijela turista da svojim putovanjima posjete takva ugrožena staništa, da dožive tradicije i kulture kojima prijete nestajanje, te da svojim boravkom i potrošnjom na spomenutim mjestima podrže lokalnu privredu i opstanak stanovništva, te se istovremeno i sami vrate prirodi od koje se globalna civilizacija u posljednjim desetljećima jako udaljila. „Prema statistici Svjetske turističke organizacije (WTO), jedan od četiri europska građanina provesti će odmor na ruralnom području. Postoji veliki interes za razvoj agroturizma kao i njegove mogućnosti pridonosenja razvoju ruralnih područja. Slijedom toga, nekoliko zemalja Europske unije (EU) je iz agroturizma napravilo stil života, putem čega stanovnici ostvaruju dodatne prihode. Prema

⁹ Ružić i Demonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 17.

studiji WTO-a, razvoj turizma bi se trebao zasnivati na principima održivosti. Time bi potrebe sadašnje turističke industrije i samih turista bile usklađene u očuvanju okoliša i ostalih mogućnosti za potrebe budućnosti¹⁰. U Republici Hrvatskoj koja se posljednjih nekoliko godina suočava sa svim onim negativnim stranama masovnog turizma, prvenstveno prihvatom velikog broja kruzera, prometnim kolapsima u ljetnim mjesecima, neadekvatnim saniranjem otpadnih voda i pretjeranom izgradnjom turističkih smještajnih objekata, svijest o važnosti okretanja drugim, održivim oblicima turizma se postepeno razvija i otvara se, iako sporijom dinamikom, čitav niz OPG-ova, seoskih domaćinstava, te tematskih tura koje su u potpunosti u skladu s determinantama održivosti. Zasigurno će taj proces tranzicije potrajati i ruralni turizam nikada neće doseći stupanj razvijenosti kao što je to slučaj s kupališnim turizmom, međutim on omogućuje privredni razvitak do sada nerazvijenih regija i to na novi, održiv način.

Gledano s povijesnog aspekta, ruralni se turizam, a posebno različiti oblici rekreacije u ruralnim područjima počinje razvijati nakon Drugog svjetskog rata, da bi se u onom smislu kakvim se danas definira počeo razvijati u nekim zemljama Europe i SAD-a tek od sredine šezdesetih godina 20. st., međutim „u tom razdoblju još se ne može govoriti o razvijenoj ekološkoj svijesti, težnji za aktivnim i diversificiranim oblicima turizma -faktorima koji, uz one ekonomske, danas oblikuju svjetska turistička kretanja, a izravno su vezani za ruralne prostore“¹¹. Što se tiče razvoja ruralnog turizma na prostoru Hrvatske, on se u manjoj mjeri počeo razvijati devedesetih godina 20. stoljeća, a sustavno počevši s 1995. godinom kada je Ministarstvo turizma Republike Hrvatske pokrenulo inicijative i prve aktivnosti vezane zaobilazak terena, prikupljanje informacija i edukaciju inicijatora. Nedugo nakon toga ustrojen je “Savjet za ruralni turizam” koji je kasnije prerastao u “Savjet za razvoj maloga i srednjegapoduzetništva u turizmu”, s naglaskom na ruralni turizam¹². U to vrijeme ruralni je turizam bio zastupljen u samo jednoj njegovoj formi, a to su primarno seljačka gospodarstva koja su ugošćavala posjetitelje, te dolazi do pojave inicijativa za motiviranjem privrednika da pokrenu srodna gospodarstva i objekte. „Sustavni razvoj ruralnoga turizma u Hrvatskoj može se podijeliti u dva važna razdoblja. Prvi je započeo 1995. i trajao je do kraja 1999. godine, kada je objavljen nacionalni program “Razvoj maloga i srednjega poduzetništva u turizmu, s naglaskom na održivi razvoj turizma u ruralnom prostoru”. Nakon toga, slijedilo je nekoliko godina stanke, tek s pojedinačnim inicijativama, i nedostajalo je potpore resornoga

¹⁰Pamuković, Dorbić i Radeljak, „Iskustvo i praksa razvoja agroturizma u Europi te njegov utjecaj na Hrvatsku,“ 52.

¹¹ Rajko, „Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre,“ 51.

¹²Kušen, „Uređenje, razvoj i obnova hrvatskog ruralnog prostora,“ 32.

ministarstva. Drugo razdoblje, koje bilježi pomake u razvoju ove vrste turizma, započinje krajem 2003., odnosno početkom 2004. godine, kada su u Hrvatskoj izrazitije pokrenuti resori poljoprivrede i turizma, te se počinje voditi značajnija briga o ruralnom prostoru i gospodarskim djelatnostima na ruralnim područjima¹³. Spomenuti pomak moguće je dobrim dijelom pripisati i linijama financiranja iz EU fondova za pokretanje privrede ove vrste, kao i bespovratnim sredstvima koji su zainteresiranim poduzetnicima bili na raspolaganju. Četiri godine kasnije, 2008. godine dolazi do globalne ekonomske krize kada su brojni mladi ostali bez posla, odnosno konkretno u Republici Hrvatskoj u brojnim sektorima određeno vrijeme uopće nisu bili raspisivani natječaji, te su se oni mladi koji nisu napustili zemlju odlučili vratiti na djedovinu, okrenuti se tradicijskim aktivnostima kao što su poljoprivreda, i to primarno maslinarstvo i vinogradarstvo, te su svoje proizvode plasirali na tržište sve više na licu mjesta, odnosno na svojim gospodarstvima koje strani i domaći turisti u sve većoj mjeri počinju posjećivati. Do danas su se upravo ti mali privrednici profilirali na tržištu, te su proširujući svoju ponudu i kvalitetu iste prepoznati i nagrađivani proizvođači ne samo u Republici Hrvatskoj, već i izvan nje.

2.4. Oblici i obilježja ruralnog turizma

Ruralna područja, posebno ona koja su uspjela sačuvati svoju autentičnost privlače suvremene turiste kao mjesto odmora, otkrivanja gastronomske i tradicijske baštine, kulturne baštine i folklora, te kao mjesto prakticiranja čitavog niza rekreativnih aktivnosti kao što su planinarenje, bicikliranje, ribolov, slobodno penjanje, aktivnosti na brzim vodama i sl. „Prema popisu Vijeća Europe, turističke aktivnosti na ruralnom području su brojne. Na spomenutom popisu razlikuje se više od 30 turističkih aktivnosti svrstanih u 7 skupina, kao što su: ture, aktivnosti na vodi (rijekama i jezerima), aktivnosti u zraku, sportske aktivnosti, aktivnosti otkrivanja zanimljivosti, aktivnosti radnih procesa, kulturne aktivnosti, aktivnosti zdravstvenoga karaktera, i brojne druge. Prema navedenim turističkim aktivnostima na ruralnom prostoru u Hrvatskoj moguće je razvijati 19 oblika turizma¹⁴. Uz već spomenutu temeljnu sastavnicu, odnosno agroturizam, najprakticiraniji oblici ruralnoga turizma u Republici Hrvatskoj su ekoturizam (posjećivanje prirodnih ljepota), aktivnosti u prirodi (*trekking*, alpinizam, penjanje, trčanje), kulturni turizam (otkrivanje baštine, naslijeđa i običaja kao što su folklor, tradicionalne nošnje i plesovi, tradicionalna glazba, manifestacije i te otkrivanje kulturno-povijesnih

¹³Ružić i Demonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 46.

¹⁴ Ružić i Demonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 47.

spomenika prisutnih na predmetnome području). Tu su zastupljeni još i izletnički turizam, robinzonski turizam, sudjelovanje u poljoprivrednim radovima i ostalim tradicijskim vještinama i aktivnostima kao što su različite radionice, posjet sajmovima i sve ono što ne mogu doživjeti na mjestu svojeg boravka ili prebivališta, a što upotpunjuje njihov doživljaj destinacije koji se formira na čitavom nisu osjetila.

„Za ruralni turizam možemo reći da je to širi pojam koji označava svaku turističku aktivnost unutar ruralnih područja, odnosno obuhvaća različite vidove turizma (lovni, ribolovni, turizam u parkovima prirode, zimski, seoski, ekoturizam, zdravstveni, kulturni). Ruralni turizam ne mora stvarati dodatan prihod, već može biti i profesionalna djelatnost. Istovremeno, ruralni turizam mora kreirati strukturne promjene koje imaju stabilnu i balansiranu stopu promjene koja će biti koherentna sa socioekonomskim, kulturnim, edukacijskim, organizacijskim i okolišnim oblicima regije (destinacije).“¹⁵ Budući da se ne radi o masovnom turizmu koji generira visoke prihode upravo na činjenici da servisira veli broj klijentele, prihod od ove djelatnosti je manje izvjestan i načelno niži, stoga je u samom početku potreban veliki entuzijazam poduzetnika koji se odlučuje na ovakav poduhvat, potom podrška lokalne samouprave i turističkih zajednica, kao i same države koja može različitim subvencijama potaknuti veći broj poduzetnika da se odlučuje na vid turističke djelatnosti kako bi im isti osigurao egzistenciju, te kako bi time kontinuirano mogli raditi na unaprjeđenju kvalitete ponude i usluge.

Nadalje, seoski identitet, odnosno ambijent od presudne je važnosti za pozitivan doživljaj posjetitelja, kao i za samu autentičnost ponude kod ruralnog turizma. Stoga je kod prenamjene ruralnih objekata, njihove restauracije ili rekonstrukcije jako bitno poštivati tradicionalne načine gradnje i korištene materijale. „U ruralnim destinacijama diljem Hrvatske seoski identitet vidljiv je u sljedećim oblicima: uređenju kamenih i drvenih kuća, i u selima koja se obnavljaju pod nadzorom konzervatorskih zavoda i zavoda za zaštitu spomenika kulture. U obnovi sekoriste prirodni materijali, kamen, drvo, a izbjegava pretjerano betoniranje, asfaltiranje, plastika, i drugi umjetni materijali.“¹⁶ Nadalje, on se ogleda i u mogućnostima razgledanja etnografskih zbirki koje mogu biti sačinjene od alata, kostima i drugim nekoć korištenim predmetima izvan službenih muzejskih ustanova, u organizaciji manifestacija kao što su prezentacije tradicionalnih plesova i napjeva, maskenbala, religijskih procesija i pučkih proslava, organizaciji natjecanja u tradicionalnim „sportovima“ (primjerice boćanje, bacanje

¹⁵Hajdaš Dončić, Šmid i Gašparlin, „Inovativni turistički proizvodi kao model razvoja ruralnoga turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj,“ 195.

¹⁶ Ružić i Démonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 58.

kamena, utrke u vrećama i sl.). Ujedno je bitno osigurati i očuvanje postojećih prirodnih i vitalnih resursa i prevenirati njihovo oštećenje stavljajući ih u turističku funkciju, te održavati čistoću i funkcionalnost sve potrebne infrastrukture koja će ostaviti pozitivan dojam kod posjetitelja jer će na taj način sami imati uvid u način odnosa lokalnog stanovništva prema svojem nasljeđu. „Turisti u selima diljem Hrvatske mogu vidjeti i doživjeti domaće životinje, uređene kuće i sela s očuvanim elementima tradicijske gradnje, uređene bare, poljske putove kojima je namijenjena turistička svrha, probati jela pripremljena na tradicijski način idruge elemente seoskoga identiteta. Očuvani seoski identitet, namijenjen u turističke svrhe, također je važna pretpostavka razvoja turizma na ruralnom prostoru Hrvatske.“¹⁷ Jako je bitno da svi ti radovi i uređenja budu realizirani na autentičan i tradicionalni način, jer će u protivnom posjet jednom takvom imanju ili objektu ostaviti industrijski dojam Disneylanda s ruralnim konceptom, a to nije predmet zanimanja niti očekivanja turista koji žele iskusiti ruralni turizam u pravom smislu riječi.

¹⁷ Ružić i Demonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 58.

3. Kvalitativni i kvantitativni pokazatelji ruralnog turizma

Državni zavod za statistiku, kao ni Ministarstvo turizma i sporta, pa time ni turističke zajednice ne vode posebnu evidenciju o prometu koji se generira u ruralnom turizmu, a isto je nemoguće evidentirati s obzirom na heterogenost i brojnost svih oblika ruralnog turizma, kao i na različitu prirodu usluga koje se nude u ovoj turističkoj niši. I dok je broj posjeta nacionalnim parkovima ili parkovima prirode lako mjerljivo brojem prodanih karata, kao i broj realiziranih noćenja, nemoguće je voditi evidenciju o broju posjetitelja pojedinih manifestacija koje su dijelom ovog vida turizma u svim selima na području određene županije, ili pak voditi kumulativnu evidenciju o broju realiziranih izleta u vidu aktivnosti u prirodi jer su pružatelji usluga disperzirani, neki iz prodaju izravno, a neki su receptivne agencije koje osiguravaju realizaciju izleta prodanih u paket aranžmanima na emitivnim tržištima. „Turistička seoska obiteljska gospodarstva zaživjela su kao jedan novi turistički proizvod, čiji se kvantitativni i kvalitativni razvoj ostvaruje iz godine u godinu, zahvaljujući prirodnoj predispoziciji za razvoj zbog tradicionalnog usmjerenja na poljoprivredu i tradiciju života na selu. Međutim, unatoč pozitivnom trendu rasta i razvoja, analize pokazuju da rast i razvoj turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava nije ravnomjeran i dostatan u svim dijelovima kontinentalne Hrvatske, što zbog usitnjenosti seoskog turizma i slabije razine obrazovanosti lokalnih poduzetnika uključenih u ovaj oblik poduzetništva, a što zbog izrazito velikog broja zakonskih propisa. Stoga razvoj turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava treba više procjenjivati na temelju objektivnih mogućnosti njegova budućeg razvoja i ulaganja u neophodnu prateću infrastrukturu te razvoj ostalih specifičnih oblika turizma poput lova, ribolova i zdravstvenog turizma.“¹⁸ U ovom poglavlju obrađene su teme ponude i potražnje za ruralnim turizmom na tržištu, kao i u ovom slučaju iznimno bitan koncept održivog razvoja.

3.1. Ponuda i potražnja ruralnog turizma

„Važno je naglasiti da potražnju, odnosno posjete ruralnoj turističkoj destinaciji u Hrvatskoj motivira, između ostalih činitelja, intenzivni užitak, aktivnosti u prirodi, naglašena potreba za doživljajima, rekreacija i briga za zdravlje. Posebna motivacija potražnje je inovativnost i inscenacija, koja osim osnovnih standarda omogućuje neobična iskustva, iznenađenja i poticaje. Turisti dobivaju ugodajnu ili emocionalnu dodatnu korist (ambijent, doživljaj, zabavu,

¹⁸Bartoluci, Hendija i Petračić, „Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj,“ 198.

avanturu, kontakt s drugim gostima, i slično). Naposljetku, treba istaknuti osobnu sigurnost, koja postaje jedan od glavnih kriterija odluke za odmorom u ruralnim područjima, te sve veća briga za vlastito zdravlje.¹⁹ Ove posljednje sastavnice kako turisti s emitivnih tržišta, tako i domaći postali su posebno svjesni tijekom 2020. i 2021. godine, kada su do tada slabo zastupljeni oblici turizma kao što su rekreativne aktivnosti u prirodi doživjeli svoj procvat, umjesto boravka u hotelima došlo je do iznimno visoke potražnje za smještajem u kućama za odmor u ruralnim sredinama, a kao dobar primjer za to moguće je navesti potražnju koja je daleko prelazila ponudu upravo u Rastokama. Taj trend se nastavio i nakon perioda javnozdravstvenih restrikcija, jer su turisti uvidjeli benefite i osjetili čari ruralnog turizma. „Dosadašnji razvoj ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj bio je uglavnom prepušten individualnoj poduzetničkoj inicijativi i oskudnim izvorima financiranja pa se stihijski razvila heterogena i usitnjena turistička ruralna ponuda temeljena na različitim vrstama i specifičnim oblicima turizma. Međutim, ruralni turizam može postati jedan od osnovnih pokretača razvoja ruralnog prostora uvažavajući koncept održivog razvoja, koji se temelji na ravnoteži ekonomske, ekološke i društvene održivosti. U budućnosti bi trebalo potaknuti razvojne projekte koji bi osigurali integriranu turističku ponudu te time omogućili dugoročni održivi razvoj ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj.“²⁰ Kod odluke o destinaciji gdje će provesti odmor jako je bitno kakav imidž sama destinacija uživa, jer će ju prije odluke o boravku na određenoj destinaciji turisti percipirati u skladu s postojećim imidžem. Kontinentalna Hrvatska na nacionalnoj, a posebno na međunarodnoj razini još je uvijek slabo poznata, što ostavlja prostora da izgradi poželjan imidž u skladu s održivosti i naglaskom na prirodne resurse i ruralni ambijent, te prepoznatljivost koja će se temeljiti na ovoj turističkoj ponudi.

Dugo vremena se ulagalo u promociju obalnih destinacija i hrvatskog arhipelaga, dok je kontinentalni dio zemlje bio u potpunosti zapostavljen, stoga postojeće stanje nije iznenađujuće. „Takav odnos službene politike spram razvoja turizma u ruralnom prostoru, osobito u kontinentalnom dijelu Hrvatske, potpuno je neopravdan, jer uključivanje ruralnog prostora u turističko korištenje, s jedne strane, izravno može obogatiti cjelokupnu hrvatsku turističku ponudu i povećati ukupan prihod od turizma, a s druge strane može seljacima i drugom ruralnom življu osigurati dodatne prihode i izgubljeno samopouzdanje, čime bi se, između ostaloga, spriječila i depopulacija ovoga prostora.“²¹ Depopulacija je problem s kojim se

¹⁹ Ružić i Demonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 46.

²⁰ Bartoluci, Hendija i Petračić, „Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj,“ 191.

²¹ Kušen, „Uređenje, razvoj i obnova hrvatskog ruralnog prostora,“ 38.

susreću svi dijelovi zemlje, kako oni nerazvijeni tako i razvijeni, jer mladi s obzirom na skupoću života posebno u gradovima i primanja koja su ispod prosjeka Europske unije ne vide svijetlu budućnost. Međutim, izvor dobrobiti i budućega razvoja leži upravo u činjenici kako za mnoge netaknuta priroda i ruralna područja danas predstavljaju predmet interesa, te su spremni platiti za boravak na tim istim prostorima kako bi iskusili zdrav način života u mirnom prirodnom ambijentu, gdje imaju priliku uživati u biološki proizvedenoj hrani, te i sami sudjelovati u njenoj proizvodnji ili transformaciji što dodatno doprinosi potpunoj asimilaciji s lokalnom populacijom s kojom stupaju u kontakt, razmjenjuju iskustva i uče.

3.2. Održivi razvoj ruralnog turizma

Održivost se apostrofira kao primarna smjernica za budući razvoj brojnih djelatnosti, pa tako i turizma. Stoga ne začuđuje da je koncept održivosti prisutan u strategijama razvoja turizma na međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini. Održivost je iznimno bitna kod ruralnog turizma s obzirom na fragilnost samog područja na kojem se odvija, a narušavanje ravnoteže ekosustava, kao i društvenog faktora vrlo lako može dovesti u pitanje njegovu opstojnost. Iznimno je bitno da svi dionici ovog sektora djeluju zajednički i da imaju jasno postavljene ciljeve kako ne bi došlo do industrijalizacije, a time i zagađenja, gužvi, te stavljanje profita u prvi plan nauštrb životnog stila lokalnog stanovništva koji se očuvao do danas. Primjerice, populacija starije životne dobi koja se bavi poljoprivredom ili stočarstvom može svoje proizvode prodavati ugostiteljima koji poslužuju tradicionalna jela, što njima može osigurati egzistenciju. Nadalje, pružatelji usluga smještaja u domaćinstvu s kojima ruralni turisti žele ostvariti interakciju i od kojih će tražiti savjete kako provesti vrijeme na ruralnoj destinaciji ili preporuku nekog lokalnog privrednika koji organizira aktivnosti u prirodi, mogu biti dragocjen izvor informacija turistima, te svojom preporukom slati klijente pružateljima usluga koji organiziraju safarije, planinarske ili biciklističke ture, rafting, ribolov ili druge aktivnosti koje je moguće provoditi na određenom ruralnom području s obzirom na njegove geomorfološke i prirodne karakteristike. „Ruralni turizam može biti važan čimbenik u aktivaciji i održivom razvoju ruralnih područja koji pomaže očuvanju lokalnog identiteta, tradicije i običaja, štiti okoliš, jača autohtonu, tradicijsku i ekološku proizvodnju te pomaže razvoju ruralnih krajeva na osnovi održivoga razvoja. U projektima ruralnog razvoja trebalo bi objediniti turizam i proizvodnju hrane, čime bi se ubrzao razvoj ruralnog turizma, ali i poljoprivrede, što može

generirati dodatne ekonomske učinke.²² Lokalne turističke zajednice imaju također bitnu ulogu iz razloga što na licu mjesta mogu informirati posjetitelje o uslugama i pružateljima usluga na svojem području, a jednako tako ih promovirati u promidžbenim materijalima i sajmovima na kojima sudjeluju.

Često se apostrofira definicija održivog razvoja kao onog razvoja „koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije, ne ugrožavajući pritom budućnost sljedećih generacija.“²³ Ovaj je princip iznimno bitan u turističkoj djelatnosti, jer neodrživim upravljanjem turističke djelatnosti, sve one atrakcije koje posjetitelje privlače na dolazak u određenu destinaciju (a to se posebno odnosi na ruralna područja) pod utjecajem velikog broja posjetitelja i posljedičnih negativnih posljedica kao što su onečišćenje, gužve, buka i industrijalizacija ponude, dovede u stanje ugroze. Pretjeran razvoj turizma u smislu brojki ostvarenih dolazaka i noćenja koje za cilj imaju povećanje profita negativno će se odraziti ne samo na okoliš, već i na lokalnu populaciju. Stroga se ruralni turizam treba odvijati na način funkcioniranja po principu koji neće degradirati sve postojeće resurse, kao niti tradicionalni način života lokalnog stanovništva. To se prvenstveno odnosi na sprečavanje pretjerane komercijalizacije ponude i omasovljavanja broja posjetitelja, te limitiranje građevinskih aktivnosti koje se trebaju odvijati u skladu s prethodno spomenutim smjernicama.

Održivost u kontekstu ruralnog turizma nije moguće reducirati isključivo na zaštitu okoliša, već je potrebno voditi računa i o očuvanju lokalne kulture i identiteta lokalnog stanovništva, očuvanju staništa biljnih i životinjskih vrsti (čest motiv turista za dolazak u ruralno područje može biti neki ornitološki rezervat koji će privlačiti ljubitelje promatranja ptičjih vrsta), pridržavanje smjernica dugoročnog cilja održivosti, osvještavanje odgovornosti za upravljanjem razvoja ruralnog turizma među lokalnim vlastima i turističkim zajednicama koji donose strategije, kao i ostvarivanje ravnoteže između turističke djelatnosti kao i drugih djelatnosti na ruralnom području.²⁴ Najsigurniji način osiguravanja održivosti u budućnost jeste razvijanje onih vidova ruralnog turizma koji nose najmanji rizik narušavanja spomenutog balansa, a koji će istovremeno biti i ekonomski održivi. „U kontinentalnom dijelu Hrvatske to mogu biti: seoski turizam, gastronomski i enofilski, kulturni, vjerski, sportsko-rekreacijski,

²² Bartoluci, Hendija i Petračić, „Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj,“ 198.

²³ Petračić, Škorić i Vrbanac, „Održivi razvoj turističke ponude sportskog ribolova na karlovačkom području,“ 73.

²⁴ Krajnović, Čičin-Šain i Predovan, „Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice,“ 33.

zdravstveni, ekoturizam i dr.“²⁵Primjena načela održivosti iznimno je važna od samoga početka ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj, koja još uvijek posjeduje elementarne resurse potrebne za razvoj istoga.

Uz već spomenutu važnost održivog razvoja u smislu da od njega profit ostvaruju današnje generacije, a od kojih će korist imati i buduće generacije (ne samo ekonomsku, nego i mogućnost da uživaju u istim tim prirodnim ljepotama i resursima), bitni elementi njegovog razvoja su i smanjenje razine siromaštva lokalne populacije njenim uključivanjem u dio ponude ruralnog turizma, potom povećanje kvalitete života tog istog stanovništva, uspostavljanje ravnoteže između komercijalizacije dijela resursa i očuvanje svih onih karakteristika ruralne destinacije koji su postojali na početku njenog razvitka, kao i razvoj dostupnih obnovljivih izvora energije, jer su upravo oni jedan od temelja održivosti u širem smislu riječi.

Bit održivog razvoja turizma, s posebnim naglaskom na ruralni turizam rezimiran je u narednoj konstataciji. „Prema ovim definicijama, održivost bi trebala balansirati potrebe sadašnjosti i budućnosti, bez smanjenja kvalitete života i prirodnih resursa, te dodatno osigurati povoljne ekonomske performanse. Prema gore navedenim definicijama turizma i održivosti, „održivi turizam“ je turizam s minimalnim utjecajem na okoliš, uz očuvanje lokalne kulturne baštine. To omogućuje razvoj cijelog ruralnog područja, stvaranje novih radnih mjesta čime se smanjuje migracija stanovništva, općenito utječe na povećanje ekonomske dobrobiti i kvalitete života, dok se smanjuje korištenje neobnovljivih prirodnih resursa. Održivi ruralni turizam je odgovorni turizam, koji osigurava dobrobit budućim generacijama.“²⁶

²⁵ Bartoluci, Hendija i Petračić, „Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj,“ 12.

²⁶ Aleksić i Kosorić, „Obnova zgrada i ugradnja solarnih sustava u održivom razvoju ruralnog turizma,“ 105.

4. Ruralni turizam u Republici Hrvatskoj

U ovom su poglavlju obrađene teme obilježja ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj s obzirom na postojeće oblike kao i regionalne i županijske različitosti kako s obzirom na postojeće predispozicije, tako i s obzirom na stupanj razvijenosti. Obrađena je i jako bitna tema revitalizacije ruralnih područja koja karakterizira depopulacija mlađeg stanovništva i u kojima rijetki mladi ostaju upravo zbog nemogućnosti osiguravanja egzistencije na istima, kao i aktualni trendovi u njegovom razvoju.

4.1. Obilježja ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj

Ruralni turizam u Republici Hrvatskoj neravnomjerno je razvijen, odnosno, moguće je prepoznati npr. Istru i Konavle koje su pravovremeno prepoznale potencijal i zanimanje turista za ovaj oblik turizma, dok se ruralni turizam tek u začetku ili iznimno slabo razvijen u nekim (posebno kontinentalnim regijama) koje zapravo posjeduju sav potreban potencijal za razvoj istoga. Jedan od mogućih uzroka ovoj situaciji jeste činjenica kako su dva spomenuta područja u neposrednoj blizini mora te vodećih turističkih destinacija, Rovinja i Dubrovnika. Međutim, druge regije posjeduju vlastiti identitet koji se temelji na povijesnom naslijeđu, običajima i tradicijama, kao i prirodnim karakteristikama koje se razlikuju od onih prisutnih u Istri i Konavlima, a koji je jednako tako atraktivan ruralnim turistima, samo oni s postojanjem istih nisu upoznati. Iz ovoga proizlazi kako je neophodno uložiti značajna sredstva u svrhu marketinga ovih područja. Primjerice, Karlovačka županija posjeduje svu potrebnu infrastrukturu i resurse²⁷, koji još uvijek nisu dovoljno valorizirani u komercijalnom smislu. „U Hrvatskoj se ruralni turizam razvija u posljednjih petnaestak godina, a prema istraživanju Hrvatske gospodarske komore iz 2008. godine najrazvijeniji ruralni turizam imaju Istarska, Osječko-baranjska i Dubrovačko-neretvanska županija, što potvrđuje ranije iznesenu konstataciju da je ruralni turizam kontinentalne Hrvatske slabo razvijen, uz izuzetak jedne županije.“²⁸ U kontinentalnom dijelu Hrvatske po pitanju oblika ruralnog turizma dominira seoski turizam, odnosno boravak u ruralnim područjima gdje odlaze zbog gastronomske ponude, uživanja u netaknutoj prirodi i svježem zraku, kao i zbog rekreacije te sudjelovanja u raznim seoskim manifestacijama koje nose izrazit seoski i tradicionalan štih.

²⁷ Karlovačka županija: Travel guide -<https://visitkarlovacounty.hr/wp-content/uploads/2017/09/Karlova%C4%8Dka-%C5%BDupanija-vodi%C4%8D-web.pdf>

²⁸ Bartoluci, Hendija i Petračić, „Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj,“ 197.

Ružić i Demonja su identificirali sljedeće oblike ruralnog turizma, odnosno objekata u kojima se pružaju usluge svojstvene ovom vidu turizma: „turistička seljačka obiteljska gospodarstva (TSOG); vinotočja na vinskim cestama; kušaonice; izletišta, odnosno objekti tradicijskoga pripremanja i usluživanja toplih i hladnih jela, te pića i napitaka; smještaj na ruralnom prostoru: vinotočja s ponudom smještaja, tradicijske i druge ruralne kuće za odmor, Bed & Breakfast, ruralni hotel, sobe, apartmani, kampovi i ruralna kamp odmorišta; stara sela (tzv. eko-etno sela) i gospodarstva sa zbirakama etnografskih predmeta; eko-gospodarstva i organsko-biološka (ekološka) poljoprivreda; male etnografske zbirke; tradicijski obrti, kreativne radionice i izvorni suveniri i tematske ceste i putovi, staze i itinereri na ruralnom prostoru.“²⁹ S obzirom na njihovu heterogenost i činjenicu da posjetiteljima mogu ponuditi različite doživljaje, moguće je identificirati još uvijek neiskorištenu mogućnost kreiranja paket aranžmana jer takvo nešto još uvijek nije prisutno na tržištu. Ova opcija putovanja doprinijela bi diversifikaciji ponude putničkih agencija, promociji ruralnih područja u kontinentalnoj Hrvatskoj i to na način da se limitiranjem broja gostiju (primjerice do 15 osoba kao što je europski standard za neke paket aranžmane specijalizirane za aktivni turizam) realizira profit, bez negativnog impakta na okoliš i lokalnu zajednicu.

„Hrvatska ima bogate kulturne, tradicijske i okolišne predispozicije za razvitak agroturizma, kao i dobru prometnu povezanost s urbanim središtima.“³⁰ Međutim, naposljetku je moguće reći kako je ponuda ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj na nacionalnoj razini još uvijek usprkos potencijalima nedovoljno razvijena, a da postojeća područja u kojima su zastupljeni objekti i privrednici koji pružaju usluge iz domene ruralnog turizma nisu dovoljno oglašeni i stoga posjetitelji, posebno oni koji dolaze s emitivnih tržišta nisu u dovoljnoj mjeri s ponudom upoznati.

4.2. Razvoj ruralnog turizma po županijama

Republika Hrvatska podijeljena je na regije s obzirom na svoja geološko-klimatska i druga prirodna obilježja, a to su Slavonija, Baranja i Srijem, Hrvatsko zagorje, Prigorje, Međimurje i Podravina, Posavina, Pokuplje, Moslavina, Gorski kotar, Lika i Kordun, Istra i Kvarner, te Dalmacija. Ujedno je podijeljena i administrativno na županije (dvadeset i Grad Zagreb), gradove i općine. „Primjenom OECD kriterija, prema kojemu se područja klasificiraju kao

²⁹ Ružić i Demonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 59.

³⁰ Pamuković, Dorbić i Radeljak, „Iskustvo i praksa razvoja agroturizma u Europi te njegov utjecaj na Hrvatsku,“ 51.

ruralna ili urbana temeljem praga od 150 stanovnika na km², 91,6% ukupnoga područja Hrvatske klasificira se kao ruralno, a 8,4% kao urbano. Prema tom kriteriju 88,7% naselja smješteno je u ruralnim područjima, a 11,3% u urbanim.³¹

Kada je u pitanju ruralni turizam u Republici Hrvatskog najbolje kotira Istra, koja je zahvaljujući očuvanju ruralnog karaktera svoje unutrašnjosti, geografskim i hidrografskim značajkama, očuvanju ruralne arhitekture, značaju poljoprivrednog i životinjskog uzgoja te autohtonih jela koji se temelje na njima, potom vinogradarstvu i enološkoj ponudi, kao i uređenim biciklističkim itinerarima, tematskim turama, gostoljubivosti i suradnji sa stručnim subjektima kao oni specijalizirani za ruralni razvoj, te marketinškim ulaganjima kao i značajnom angažmanu lokalnih vlasti i turističkih zajednica postigla razinu razvijenosti i održivosti koja može poslužiti kao primjer ostalim hrvatskim regijama i županijama.

Dobre preduvjete za razvojem ruralnog turizma posjeduje i Zagrebačka županije zahvaljujući dobroj geografskoj poziciji, vlastitom identitetu koji se temelji na tradiciji, običajima, ruralnoj arhitekturi, jedinstvenim pejzažima i očuvanoj prirodi. Budući da gotovo četvrtina stanovništva Republike Hrvatske stanuje na području grada Zagreba, potrebno je prepoznati ovu komparativnu prednost i usmjeriti ponudu ruralnog turizma na domaće posjetitelje te u intenzivnijoj mjeri ulagati u uređenje izletišta, seoskih gospodarstava, farmi, te svega onoga što nedostaje stanovništvu koje iz urbane sredine nastoji vikend provesti u mirnom prirodnom ambijentu i doživjeti ono što ne može u svojem mjestu prebivališta. Ova blizina tržišta temeljna je komparativna prednost Zagrebačke županije u odnosu na druge kada nisu u pitanju gosti s emitivnih tržišta. „Na primjeru Sisačko-moslavačke županije, Vukovarsko-srijemske županije i Brodsko-posavske županije pored izrazite depopulacije ruralnih krajeva upravo kroz ruralni turizam i agroturizam moguće je uvidjeti šansu popravljanja socioekonomske situacije ovih županija. U Vukovarsko-srijemskoj županiji je 2012. godine bilo registrirano samo 13 turističkih seoskih gospodarstava. Kao vrste turističkih usluga koje su se pružale na ovim gospodarstvima su: prezentacija poljoprivrednog gospodarstva, berba voća i povrća, pješačenje, vožnja kočijom, sportski sadržaji, iznajmljivanje konja za jahanje. Od mogućih dodatnih sadržaja na ovim agroturističkim gospodarstvima autori navode i učenje hrvatskog jezika, upoznavanje s kulturom, slikarske radionice, radionice tradicijske kuhinje, dječje radionice, itd. U Primorskoj Hrvatskoj anketirani TSOG-ovi u ponudi izvan ljeta osim smještaja i prehrane najviše nude lov i berbu plodova, rekreaciju, izlete, kulinarske i obrtničke

³¹Ružić i Demonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 50.

radionice i ostalo.³²“ Iako je od provođenja spomenutog istraživanja otvoreno više objekata iz različitih vrsta ruralnog turizma koji imaju svoje goste, potrebno je uložiti značajna sredstva u njihovu promidžbu, te ponovno koncipirati vikend izlete ili paket aranžmane gdje će stručnjaci upoznati s ponudom na terenu pojedine ruralne regije ponuditi tržištu veći broj usluga i aktivnosti i na taj način doprinijeti generiranju značajnijih profita za lokalno stanovništvo, ali i pružiti priliku klijentima da otkriju i uživaju svim osjetilima u onom što bi im u suprotnom ostalo najizvjesnije nepoznato.

4.3. Razvoj i revitalizacija ruralnog područja u svrhu turizma

Jednako kao što je za pojavu turizma bilo presudno to da ljudstvo generira dovoljan broj prihoda kako bi nakon podmirenja primarnih troškova i obveza preostali budžet mogao iskoristiti za putovanja, na isti način je bilo potrebno da pojedine zemlje dosegnu veću razinu gospodarskog razvitka i sigurnosti kako bi osvijestile značaj očuvanja okoliša i prirodnih resursa i posljedično se okrenuli alternativnim oblicima turizma, kao što je između ostalog i ruralni turizam. U nerazvijenim zemljama su najčešće strani privrednici ti koji su prepoznali njihov potencijal te počeli dovoditi goste na ruralna područja, što je klijentima omogućilo upoznavanje s kulturama i ruralnim područjima koja su im u potpunosti bila nepoznata i egzotična, a ta pojava je lokalnom stanovništvu omogućila preživljavanje i egzistenciju. Razvijenije europske ekonomije su jednako tako na vrijeme spoznale kako u ruralnim područjima u njihovim zemljama dolazi do depopulacije i s ciljem zadržavanja stanovništva na tim područjima, kao i očuvanja tradicija na kojima se bazira njihov identitet, te je u njima već dugu niz godina ruralni turizam jako uspješna i etablirana grana turističke djelatnosti koja je istovremeno pokazala kako održivost i turizam itekako mogu ići ruku pod ruku. „Ekonomski aspekti su mjerljive vrijednosti utjecaja na gospodarstvo kroz stvaranje dohotka u mjestu boravka, ali i preraspodjelu sredstava u korist ruralnih područja, s obzirom da najveći višak novčanih sredstava nastaje u urbanim sredinama. Razvojem ruralnog turizma omogućuje se preraspodjela novčanih sredstava iz urbanih područja u ruralna kroz turističke usluge. Slijedom toga, moguće je izdvojiti ekonomske aspekte ruralnog turizma koje čine: direktni utjecaj na očuvanje i povećanje poljoprivredne proizvodnje kao glavne gospodarske grane ruralnih područja, a na taj način postiže se učinkovitija prodaja, veća proizvodnja i bolja cijena proizvodnje tradicionalnih proizvoda karakterističnih za određenu destinaciju; razvoj obrtništva od onih potrebnih za

³²Pamuković, Dorbić i Radelj, „Iskustvo i praksa razvoja agroturizma u Europi te njegov utjecaj na Hrvatsku,“ 58-59.

obnavljanje i opremanje objekata do proizvodnje upotrebnih suvenira; dodatni prihod pružanjem turističkih usluga (ugostiteljskih usluga, smještaja, organizacije izleta) i mogućnost zapošljavanja.“³³

Zahvaljujući ruralnom turizmu dolazi do umrežavanja lokalne zajednice s turističkom potražnjom na tržištu, agencijama, turističkim zajednicama i krajnjim korisnicima. Ukoliko se on razvija na održiv način dugoročno će se pozitivno odraziti na ekonomski prosperitet lokalne zajednice, kao i na revitalizaciju područja koja se može manifestirati na više načina: ostanak ili privlačenje mladog stanovništva, otvaranje novih poslovnih subjekata, očuvanje tradicijskih zanata i djelatnosti, te očuvanje kulturnog identiteta od zaborava. Na taj se način od propadanja i zaborava štite prirodni, kulturni i socijalni resursi.³⁴

Kako bi došlo do revitalizacije ruralnih područja koja do sada nisu valorizirana u turističke svrhe niti prepoznata na tržištu potrebno je postići određenu razinu konkurentnosti kako bi se potencijalni potrošači odlučili na boravak upravo u ruralnim regijama do sada manje razvijene kontinentalne Hrvatske, lokalne vlasti, država i nadležna ministarstva trebaju usmjeriti potrebna sredstva kako bi subvencionirali otvaranje ili održavanje pogona subjekata koji pružaju usluge u ruralnom turizmu u kontinentalnom dijelu zemlje, ujedno je potrebno osigurati i potrebnu razinu kvalitete kako bi se posjetitelji vraćali ili bili zadovoljni uslugom kroz edukaciju kadra i pružatelja usluga smještaja ili ugostiteljstva. budući da je agroturizam osnova ruralnog turizma neophodno je poticati intenzivniju poljoprivrednu djelatnost i plasiranje proizvoda na istom tom području, te kontinuirano osmišljavanje novih sadržaja i atrakcija temeljenih na postojećim prirodnim i kulturnim resursima kako bi se privukli domaći i strani gosti.

4.4. Trendovi razvoja ruralnog turizma

Jednako kao što se mijenjaju globalni turistički trendovi, tako se mijenjaju i trendovi u sferi ruralnog turizma. Periodičnoraste ili pada popularnost pojedine destinacije ili aktivnosti koju ruralni turisti traže. Stoga je inovativnošću i marketing, kao i kvalitetom usluge moguće osigurati održivost ne samo ovog vida turizma, nego i poslovanja u njegovoj domeni. Međutim, datost je kako je potražnja za ruralnim turizmom sve više izražena. „Kao razlog za to možemo izdvojiti promjene u sustavu podrške poljoprivrednicima, rad ruralnih razvojnih agencija koje podržavaju Strukturni fondovi EU te pojačana svijest o dužnosti pružanja pristupa te mogućnost

³³Demonja i Baćac, „Baština i tradicija u oblikovanju turističke ponude na ruralnom prostoru Hrvatske,“ 206.

³⁴ Ružić i Demonja, „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske,“ 48.

zarade od turizma među organizacijama uključenim u upravljanje okolišem, uključujući nacionalne i regionalne parkove te tijela koja se brinu o izgrađenoj baštini.“³⁵

Iako Hrvatska zaostaje za Francuskom, Italijom, Austrijom, Švicarskom i nizom drugim EU zemalja koje su ranije prepoznali potencijal svojih ruralnih područja te ga iskoristile, ne može se reći kako u Hrvatskoj nedostaje primjera dobre prakse i inovativnih te atraktivnih odredišta smještenih u različitim područjima zemlje. Nadaleko je poznato selo Kumrovec, rodno mjesto maršala Tita kojeg i danas pohode brojni sljedbenici bivšeg jugoslavenskog predsjednika. Danas je to selo uređeno u pravi etno muzej u kojem se nalazi niz u potpunosti autentično restauriranih stambenih i gospodarskih objekata, a eksponati predstavljaju djela vrijednih obrtnika i seljaka iz Hrvatskoga Zagorja, od predmeta svakodnevne namjene do igračaka za djecu. U kontinentalnom dijelu zemlje zanimljiv je i primjer Karanca u Baranji, lokaliteta koji obiluje tradicionalnim kućama s etno elementima, koje su ne samo očuvane, već i naseljene. Dekor okućnice predstavljaju predmeti koji su nekoć korišteni na poljoprivrednim gospodarstvima Baranje. Pored Vinkovaca se nalazi Antin stan, seosko domaćinstvo koje svojim ambijentom i atmosferom u potpunosti podsjeća na onodobne arhitektonske građevine i gdje se poslužuju tradicionalni slavonski specijaliteti. Na samom jugu Hrvatske, u Konavlima kroz koje protječe rječica Ljuta nalazio se niz mlinova, a nekadašnji gospodarski objekti danas su preuređeni u konobe gdje se poslužuje peka i druga tradicionalna jela, a vlasnici OPG-ova su odjeveni u tradicionalne nošnje ukrašene daleko poznatim konavoskim vezom. U dalmatinskom zaleđu, u Pakovom Selu smjestio se Etnoland, odnosno etno park koji se izdvaja od prethodno spomenutih primjera time što se radi o potpuno novoizgrađenom selu, međutim u čijoj su izgradnji poštivana sva pravila lokalne ruralne arhitekture, od stilskih komponenti do korištenih materijala. U njemu je prikazana folklorna i zanatska baština ovog ruralnog kraja, a posjetitelji mogu vidjeti i prezentacije tradicijskih zanimanja s kojima se brojni susreću po prvi put.³⁶

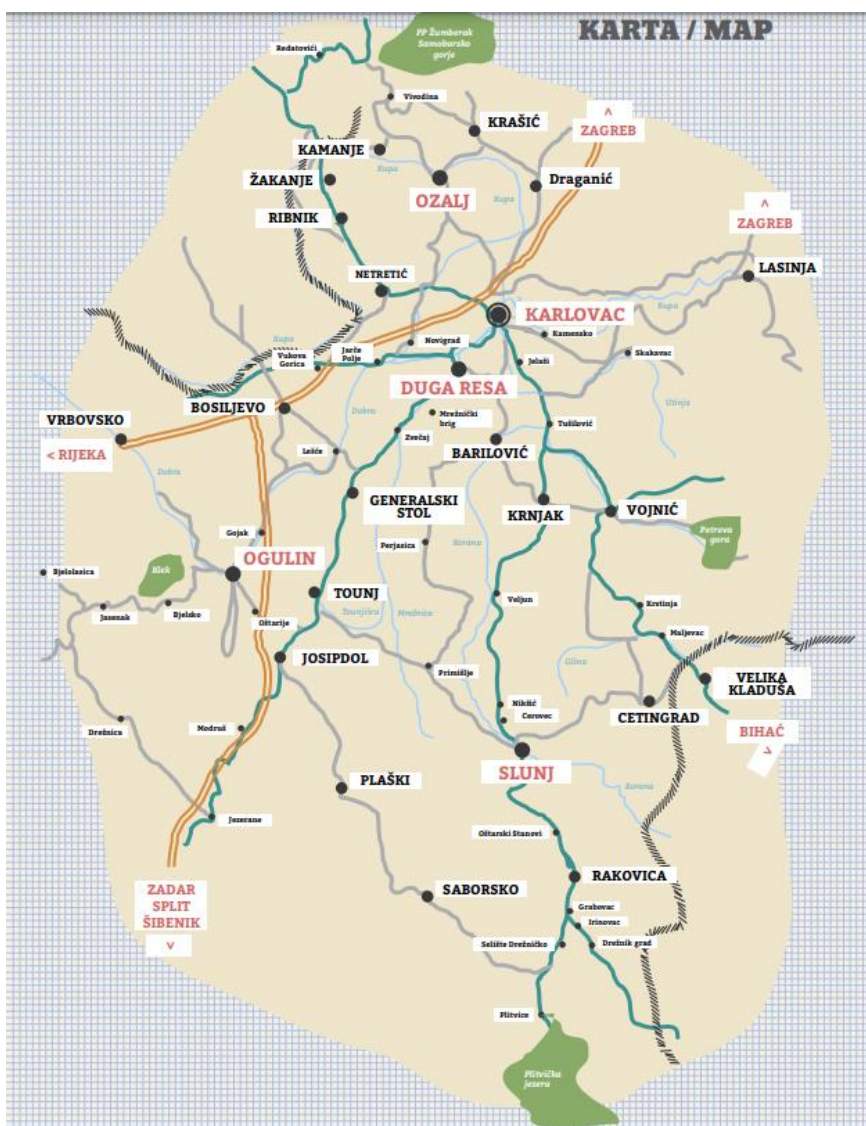
Uspješnost privrednika koji pruža usluge u sferi ruralnog turizma u dobroj mjeri ovisi o gostoljubivosti, profesionalnosti i inovativnosti istih da ponude nešto što će se razlikovati od ponude ostalih dionika koji nude iste ili slične usluge. Stoga je kao i u ostalim oblicima turizma, neophodno pratiti trendove, primarno potražnju koja vlada na tržištu kako bi se na adekvatan način odgovorilo na istu i to u skladu s osnovnim postavkama održivosti, autentičnosti i same ruralnosti proizvoda.

³⁵ Pamuković, Dorbić i Radelj, „Iskustvo i praksa razvoja agroturizma u Europi te njegov utjecaj na Hrvatsku,“ 61.

³⁶Zoričić, „Narodna baština u službi turizma – primjer ruralne etno-turističke ponude Etnoland Dalmati,“ 70-72.

5. Analiza stanja ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji

Komparativna prednost Karlovačke županije u odnosu na ostale kontinentalne dijelove U Republici Hrvatskoj jeste njena dobra prometna povezanost, kao i blizina glavnoga grada. "Karlovačka županija smještena je na prijelazu iz Središnje u Gorsku Hrvatsku. U svoj sastav uključuje veći dio Korduna, značajan dio Pokuplja i manji dio prijelaznog gorsko-ličkog područja. Značajka atrakcijske osnove karlovačke županije jest izrazit nesrazmjer između veoma bogate resursne osnove te slabe turističke ponude, a shodno tome i turističkog prometa."³⁷ Međutim, s vremenom se i po pitanju turističke ponude bilježe značajniji napredci, sukladno turističkoj potražnji ne nužno emitivnih tržišta, već i domaćeg.

Slika 1. Karta Karlovačke županije (Izvor: Karlovačka županija – travel guide, str. 16)

³⁷Eremić, „Ruralni turizam Karlovačke županije,“ 32.

Prema Eremić, „najveća prepreka razvoju cjelogodišnjeg turizma je nedostatak stanovništva te nedostatak ulaganja države i privatnog sektora u unapređenje djelatnosti turizma. Problemi županije su niska kvaliteta usluživanja, nedovoljan broj djelatnika u turističkim zajednicama, nedostatak mladih poduzetnika, slaba mobilnost radno sposobnog stanovništva, te nastavak dugogodišnje depopulacije.“³⁸U ovom se poglavlju razmatra stanje turističke ponude na razini Karlovačke županije, njene potražnje, te perspektive razvoja ruralnog turizma u budućnosti na njenom području.

5.1. Ponuda ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji

Prometna povezanost Karlovca i većeg dijela županije povijesno je jedna od prednosti i pretpostavki za privredni razvoj ovog kraja. "Tijekom 19. st. kroz Karlovačku županiju izgrađena je željeznička pruga koja je povezivala Zagreb i Rijeku, što je Karlovac izdiglo u industrijsko središte. Postupno se uz prugu počinju otvarati odmarališta i gostionice. Godine 1861. na Plitvičkim jezerima sagrađen je prvi smještajni objekt, turistička kuća, tzv. Carska kuća (15 postelja). Tada su Plitvička jezera prepoznata kao izuzetan prirodni lokalitet koji privlači zainteresirane posjetitelje, no bilo je nužno izgraditi objekte za smještaj o kojima se tada nije razmišljalo (danas je to najposjećeniji hrvatski nacionalni park kojeg posjećuju na dnevnim izletima gosti koji pristižu iz smjera Zagreba, Zadra, Splita, pa čak i gosti koji kruzerima dolaze u Zadar i druge luke, op.a.). Začetkom turizma smatra se i osnivanje Odbora za uređenje Baračevih špilja u Rakovici 1892. godine, što se smatra prvom speleološkom udrugom u Hrvatskoj, a prema nekim izvorima četvrtom u svijetu. U Karlovcu je 1910. godine s ciljem izobrazbe kadrova održan Kongres Zemaljskog saveza gostioničarsko-krčmarskih zadruha Kraljevine Hrvatske i Slavonije na kome se po prvi put iznosi ideja da bi dobivanje prava na otvaranje obrtničke radnje (gostionice) trebalo biti uvjetovano završenom stručnom školom. Krajem 50-ih i početkom 60-ih godina 20. st. donose se planovi za uređenje pojedinih područja. Generalni uređajni plan nacionalnog parka Plitvička jezera izrađen je 1960. godine. Jedna od važnijih inicijativa za poticanje razvoja turizma na području Karlovačke i Ličko-senjske županije bilo je osnivanje Društva za zaštitu Plitvičkih jezera 1991. godine.“³⁹ Iako se Plitvička jezera (koja se prostiru na području dviju županija) često stavljaju u fokus prirodnih ljepota Karlovačke županije, ona nipošto nisu jedina prirodna, a posebice hidrografska

³⁸ Eremić, „Ruralni turizam Karlovačke županije,“ 34.

³⁹ Eremić, „Ruralni turizam Karlovačke županije,“ 35.

znamenitost koja zasluži pozornost posjetitelja koji motivirani ruralnim turizmom pristižu u Karlovačku županiju.

U 21. stoljeću na području Karlovačke županije se sve više nastoje valorizirati prirodne ljepote i atrakcije u turističke svrhe, te je zastupljena ponuda najrazličitijih rekreativnih aktivnosti, tradicionalna gastronomska ponuda, ekoturizam, te upoznavanje s tradicijom i običajima na manifestacijama koje imaju dugu tradiciju održavanja i koje su sačuvale isti koncept do danas.

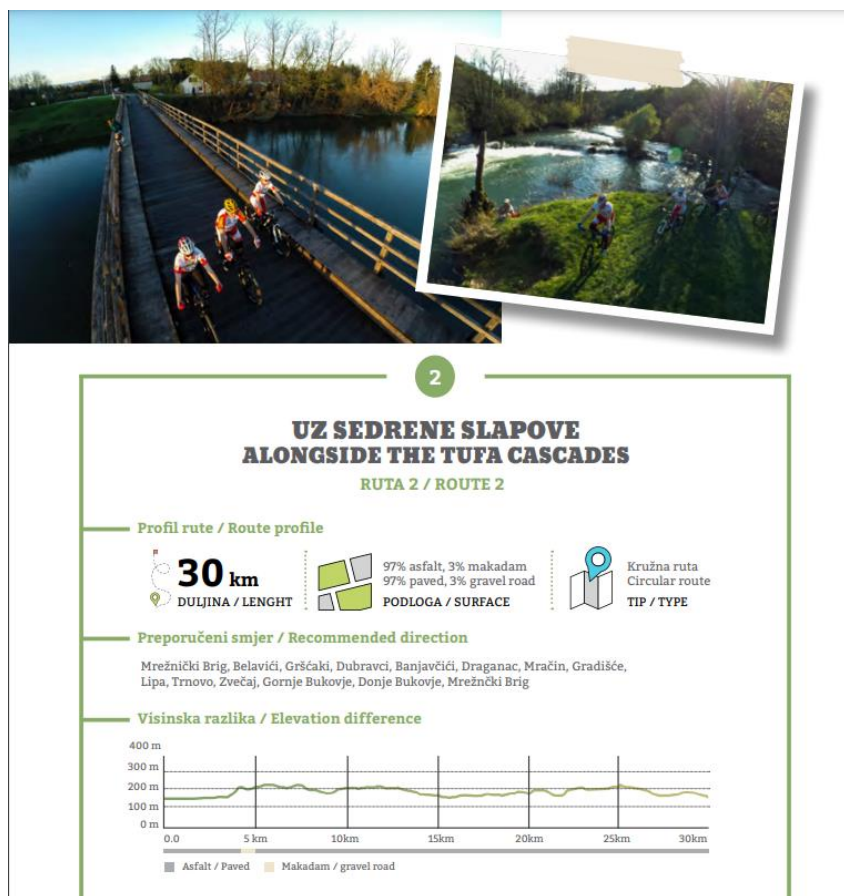
Slika 2. Tradicionalna arhitektura – vodeničarsko naselje Rastoke (Izvor: Karlovačka županija – Travel guide, str. 42)

Uz seoska domaćinstva, sve se više ulaže u sportsko-rekreacijski turizam, kroz uređenje biciklističkih staza. Jezero Sabljaci kod Ogulina skriveno je i rekreativcima i izletnicima privlačno mjesto. Na seljačkom gospodarstvu Srce prirode - Srakovčić odvijaju se natjecanja u različitim vrstama tradicionalnih sportova, kao što je potezanje konopa, piljenje drva, utrka u vrećama i sl., dok se u turističkom centru Marko u Rakovici turistima nudi mogućnost odmora na bazenima, teniskim igralištima, kao i speleološke te *off road* ture. Planinarima je najatraktivniji dobro poznati Klek u blizini Ogulina. Razvija se i ekoturizam, u čijem su fokusu

Plitvička jezera i Baraćeve špilje, kao i samo Ekoselo Korana.⁴⁰ S obzirom na samo spomenuti dio ponude koja danas postoji na području županije, moguće je reći da ruralni turisti najrazličitijeg spektra zanimanja i motiva putovanja mogu u ponudi pronaći nešto za sebe, te da je sveukupna ponuda u posljednjih desetak ponuda obogaćena kvantitativno, ali je i razina usluge na značajno višoj razini.

5.2. Potražnja ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji

„Ruralni turizam bilježi kontinuiran porast potražnje na tržištu, ali zahtjevnim suvremenim gostima potrebno je ponuditi integralne turističke doživljaje ruralnog područja i zadovoljiti njihove interese i potrebe koje su okrenute ka aktivnom odmoru, udobnosti, učenju o kulturi i interaktivnom doživljaju gastronomije.“⁴¹

Slika 3. Jedna od tematskih turističkih tura u Karlovačkoj županiji (Izvor: Karlovačka županija – travel guide, str. 77)

⁴⁰ Eremić, „Ruralni turizam Karlovačke županije,“ 37.

⁴¹ Grgić, Hadelan, Krznar i Zrakić, „Može li ruralni turizam revitalizirati ruralna područja u Hrvatskoj?,“ 98.

I dok su neka područja, kao prethodno spomenuti primjer Istre, već prepoznata kao poželjna destinacija ruralnog turizma, druga područja koja su tek u procesu intenzivnijeg razvitka istoga nisu dovoljno oglašena i samim time potencijalni klijenti nisu upoznati s postojanjem ponude. Takva se područja jednako tako suočavaju i s problemima nedostatka potrebnog međusobnog umrežavanja pružatelja usluga i koordinacije od strane turističkih zajednica i lokalnih vlasti zaduženih za ovaj sektor djelatnosti. Istovremeno, kako se u Hrvatskoj ne provodi posebna evidencija turističkog prometa za ruralni turizam, do podataka o istima je nemoguće doći. stoga su u nastavku su prikazani podaci ukupnog turističkog prometa za 2023. godinu na području Karlovačke županije, koja se nalazi među razvijenijim kontinentalnim županijama po pitanju turističkog prometa.⁴²

Tablica 1. Državni zavod za statistiku – Turistički promet u Karlovačkoj županiji za 2023.

PROMET 2023.	UKUPNO	DOMAĆI	STRANI
DOLASCI	345 613	44 515	301 098
NOĆENJA	622 764	84 388	538 376

Izvor: Državni zavod za statistiku - Dolasci i noćenja turista u 2023., str. 4

„Karlovačka županija zanimljiva je turistima željnima avanture u vožnji kanuom, kajakom, raftingu, ronjenju, jahanju, paintballu. Zaštićena prirodna područja Karlovačke županije (NP Plitvička jezera, PP Žumberak), špiljski sustavi Panjkov potok (Kršlje), Đula (Medvedica), Baraćeve špilje, Jopićeva špilja, Gvozdenica, Vrlovka, doline Kupe, Korane, Mrežnice i Dobre, Klek, jezero Sabljaci dio su onoga što se nudi turistima željnima avanture. Trenutno najatraktivnija je rijeka Mrežnica na kojoj se turistima nudi mogućnost vožnje u kanuu i kajaku te rafting. Velik potencijal leži u lovnom turizmu jer sve više turista želi okusiti lov tijekom svog odmora kao oblik rekreacije.“⁴³Budući da je u suvremeno doba lako pratiti trendove turističke potražnje, sukladno njima, ali i na osnovu prirodnih resursa zastupljenih u Karlovačkoj županiji ruralni turisti na raspolaganju imaju čitav niz prethodno spomenutih aktivnosti.

⁴² Državni zavod za statistiku (veljača 2024.): Dolasci i noćenja turista u 2023., str. 4

⁴³ Erečić, „Ruralni turizam Karlovačke županije,“ 38.

5.3. Perspektiva ruralnog razvoja u Karlovačkoj županiji

Po pitanju perspektiva razvoja Karlovačke županije, ponovno je potrebno spomenuti njenu izuzetno dobru prometnu povezanost sa svim većim gradovima u zemlji i lakoću pristizanja u grad Karlovac, međutim „povezanost među naseljima je nešto slabija jer su mnoge prometnice u nezadovoljavajućem stanju, što je turistima nerijetko velik nedostatak (ovaj dio infrastrukture potrebno je čim skorije poboljšati, jer se ruralni turizam odvija upravo u slabije dostupnim područjima županije, op.a.). U okviru turističko-geografskog položaja Karlovačke županije na umu treba imati i činjenicu konkurentnosti na domaćem, ali i inozemnom tržištu, ponajprije u blizini Jadranskog mora. Činjenicu da većina turista danas želi aktivan odmor, Karlovačka županija mogla bi iskoristiti bolje nego ijedna županija zahvaljujući svom položaju i dobroj prometnoj povezanosti s obalom.“⁴⁴

Ruralna područja Karlovačke županije koja su dugo vremena bila zapuštena i iz kojih se iseljavalo stanovništvo su upravo na koja nose najveći potencijal i perspektivu razvoja ruralnog turizma,. Bitno je istaknuti u ovom kontekstu važnost poljoprivredne djelatnosti za ruralni turizam, odnosno činjenicu kako je ruralni turizam o njemu ovisan, a poljoprivrednici koji su se do sada susretali s problemom mogućnosti plasiranja svojih poljoprivrednih i stočnih proizvoda sada imaju mogućnost izravne prodaje istih bez troškova transporta. Iznimno bitan resurs Karlovačke županije jeste njeno hidrografsko bogatstvo i posljedično različiti vidovi ruralnog turizma koji se na njemu mogu temeljiti, od ribolova, kupanja, ronjenja, preko aktivnog turizma, vožnji brodicama ili jednostavno eko turizma, odnosno posjeta i otkrivanja takvih područja. „Razvoj ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji nameće se kao logično rješenje za razvoj turističke ponude, ali i samog gospodarstva, u bliskoj budućnosti. No, bogata i raznolika prirodna i kulturno-povijesna osnova, bez dodatnih ulaganja u marketing i infrastrukturu, nisu dovoljni da bi se isti i ostvario. Karlovačka županija bi zbog svog geografskog položaja (blizina Zagreba i Rijeke), trebala poraditi na razvoju agroturizma te sportsko-rekreacijskog turizma kako bi postala odredište vikend-turista. Osim toga, županija bi trebala poraditi na promociji ponude tijekom ljetnih mjeseci kada bi mogla privući veći broj turista s obale koji sve manje traže cjelodnevni odmor na plaži.“⁴⁵Kako bi se isto postiglo potrebno je uložiti u već spomenuti marketing, edukaciju kadra i subvencioniranje malog poduzetništva koje je nositeljem ovog oblika turizma.

⁴⁴ Eremić, „Ruralni turizam Karlovačke županije,“ 32.

⁴⁵ Eremić, „Ruralni turizam Karlovačke županije,“ 40.

6. Istraživanje

Istraživanje provedeno u svrhu izrade ovog diplomskog rada provedeno je u kolovozu 2024. godine na temu razvoja ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji. Budući da za ruralnim turizmom vlada sve veća potražnja na globalnom tržištu, a domaći i strani turisti traže autentičan doživljaj posjećenoga kraja, te se ujedno radi o vidu turizma koja je sukladna suvremenim tendencijama razvoja održivosti, javila se potreba za istraživanjem stanja po pitanju razvoja istog na području ove kontinentalne županije.

6.1. Cilj i svrha istraživanja

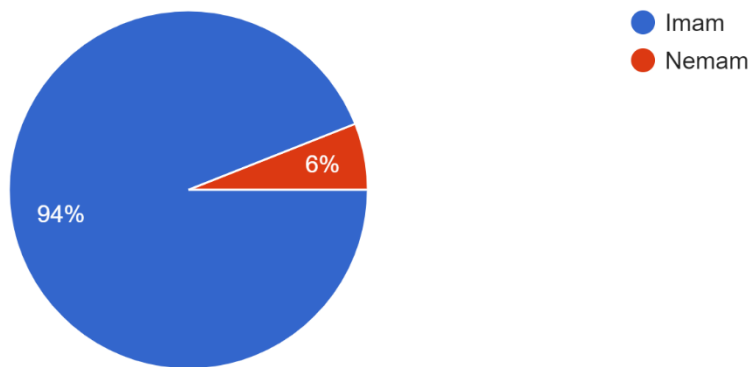
Cilj ovog istraživanja bilo je prikupiti stavove i mišljenja ispitanika vezano uz ovaj specifični oblik turizma, pozitivne strane i rizike koje uz njega vezuju, stavove vezane uz (ne)postojanje potrebne infrastrukture i broja privrednika koji se bave ovim oblikom turizma. Svrha istraživanja bila je, uz sticanje uvida u percepciju ispitanika o postojećem stanju ponude, uvidjeti nedostatke i potencijale budućeg intenzivnijeg razvoja ove turističke niše.

6.2. Metodologija

U svrhu provođenja istraživanja koncipiran je upitnik od 20 pitanja od kojih se 15 odnosi na ruralni turizam u Karlovačkoj županiji, odnosno kojima se ispituju stavovi i mišljenja ispitanika, a posljednjih pet pitanja vezani su uz socio-demografsku strukturu ispitanika. Upitnik je proveden početkom kolovoza na uzorku od 100 ispitanika od kojih gotovo svi imaju prebivalište ili boravište na području Karlovačke županije.

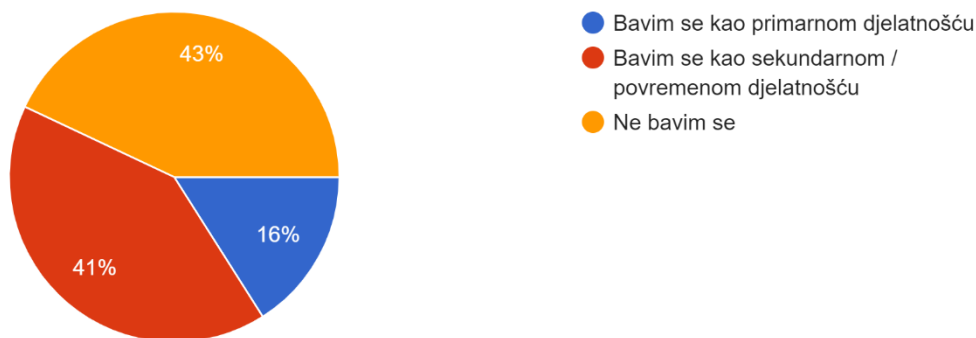
6.3. Rezultati istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 100 ispitanika koji su anketni upitnik popunili u online obliku u kolovozu 2024. U nastavku su grafički prikazani rezultati anketnog upitnika.

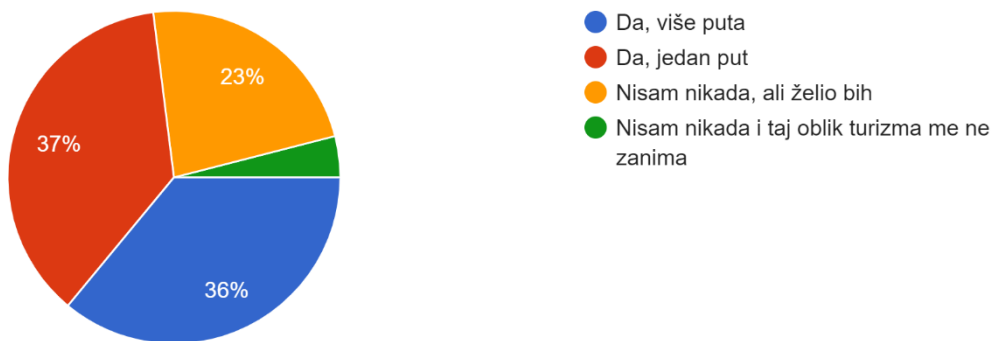
Grafikon 1. Mjesto prebivališta ispitanika (obrada autorice)

Od ukupno 100 ispitanika, njih 94, odnosno 94 % ima prebivalište ili boravište na području Karlovačke županije.

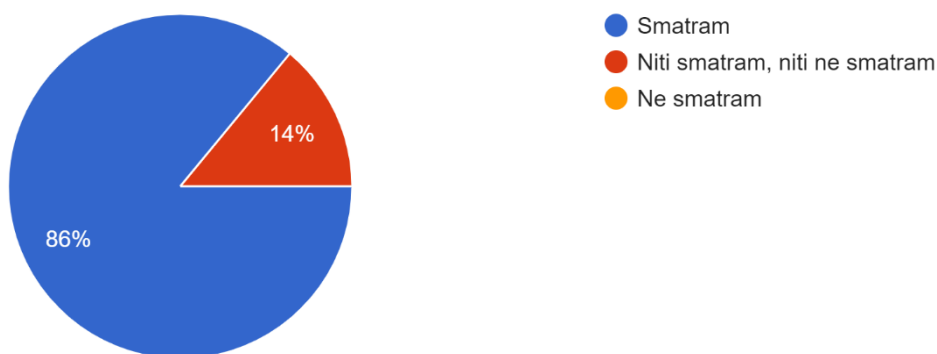
Grafikon 2. Involviranost ispitanika u turističku djelatnost (obrada autorice)

Na pitanje bave li se ispitanici turizmom u bilo kojem obliku (kao ugostitelji, pružatelji usluge smještaja, organizacije izleta, turističkog prijevoza ili nekim drugim oblikom turističke djelatnosti, 43 % ispitanika je odgovorilo kako se istima ne bavi. Turizmom se povremeno ili kao sekundarnom djelatnošću bavi 41 % ispitanika, a kao primarnom djelatnošću njih 16 %.

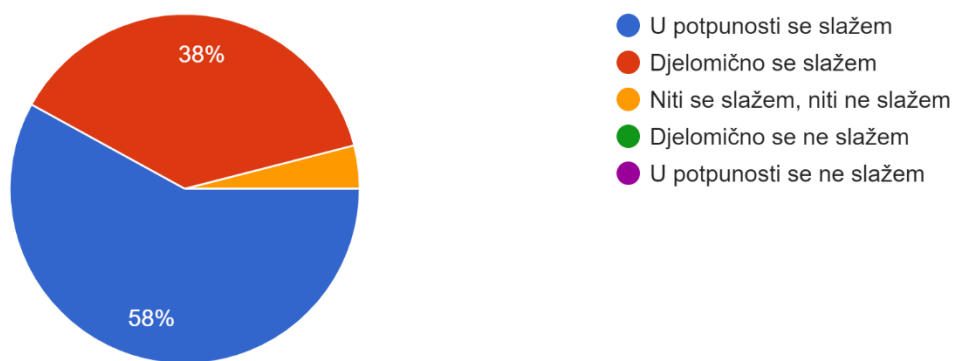
Grafikon 3. Ispitanici u svojstvu klijenata usluga u ruralnom turizmu (obrada autorice)

Među ispitanicima 37 % ih je u svojstvu klijenta prakticirao ruralni oblik turizma jednom, a 36 % ispitanika više puta. 23 % ispitanika do sada nije prakticiralo ruralni oblik turizma, no željeli bih, dok je 4 % izjavilo kako nisu zainteresirani za ovaj vid turizma te ga nisu prakticirali.

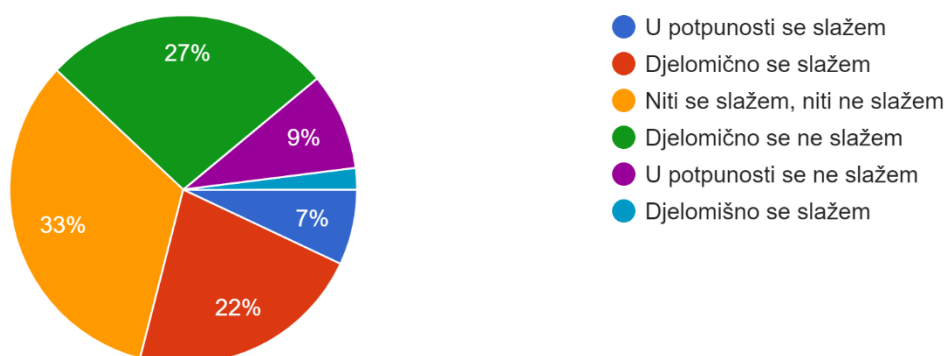
Grafikon 4. Stav ispitanika prema ruralnom turizmu (obrada autorice)

Na pitanje smatraju li ruralni turizam poželjnim oblikom turizma u svojoj županiji, 86 % ispitanika izjavilo je kako ga smatra poželjnim, dok da 14 % ne smatra poželjnim niti nepoželjnim. Niti jedan ispitanik nije odgovorio kako ga smatra nepoželjnim.

Grafikon 5. Utjecaj ruralnog turizma na razvoj županije (obrađeno autorice)

58% ispitanika smatra kako ruralni turizam može pozitivno doprinijeti razvoju gospodarstva i infrastrukture u Karlovačkoj županiji. 38 % ih se djelomično slaže, a 4 % se niti slaže niti ne slaže. Niti jedan ispitanik se u potpunosti ili djelomično ne slaže kako ovaj oblik turizma može doprinijeti razvoju njihove županije.

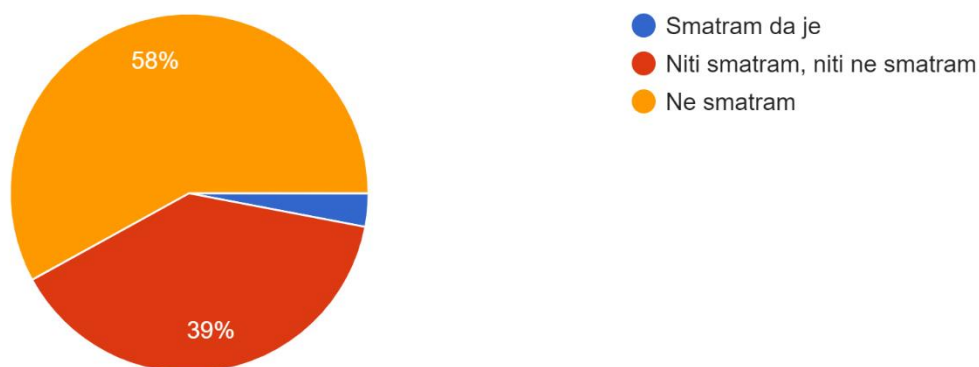

Grafikon 6. Stav o demografskom utjecaju ruralnog turizma (obrađeno autorice)

Upitani za mišljenje može i razvoj ruralnog turizma spriječiti iseljavanje mladih iz ruralnih područja županije, 33 % ispitanika odgovorilo je kako se niti slaže niti ne slaže, 29 % ih je odgovorilo kako se djelomično ne slaže, 22 % ih se djelomično slaže⁴⁶, 9 % se u potpunosti ne slaže, a 7 % se u potpunosti slaže. Iz ovih je rezultata vidljivo kako ispitanici ne

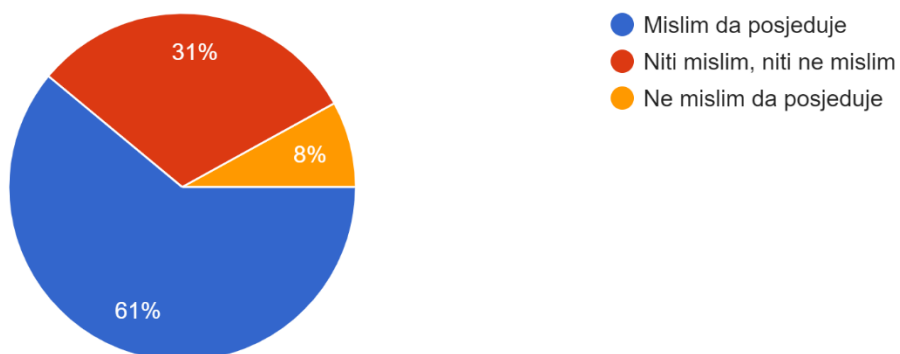
⁴⁶ *Zbog pravopisne pogreške koja je korigirana tijekom prikupljanja rezultata anketnog ispitivanja („djelomišno“ umjesto „djelomično“ rezultati su grafički prikazani odvojeno, a u verbalnoj interpretaciji kumulativno.

vide značajnu poveznicu, odnosno potencijal sprječavanja iseljavanja mladih s ruralnih područja ukoliko bi se ruralni turizam nastavio razvijati.

Grafikon 7. Stav o stupnju razvijenosti ruralnog turizma (obrada autorice)

58 % ispitanika smatra kako je ruralni turizam nedovoljno razvijen u njihovoj županiji, 39 % ispitanika niti smatra niti ne smatra kako je dovoljno razvijen, dok samo 3 % ispitanika smatra da jeste dovoljno razvijen.

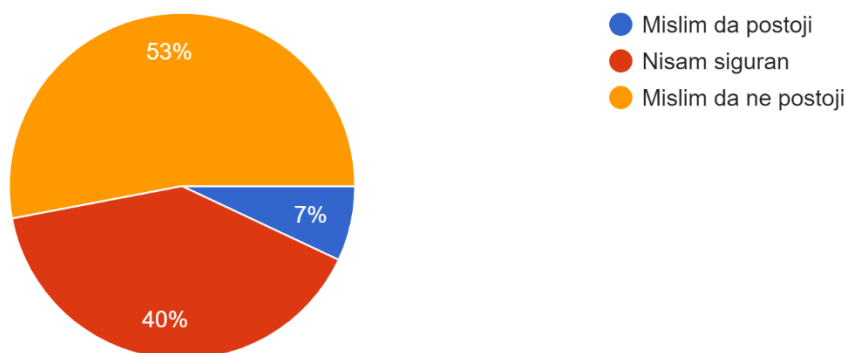
Grafikon 8. Stav o potencijalu za razvojem ruralnog turizma (obrada autorice)

61 % ispitanih smatra kako Karlovačka županija posjeduje potrebne resurse za intenzivniji razvoj ruralnog turizma, 31 % je neutralan, dok 8 % ispitanika smatra kako županija ne posjeduje potrebne potencijale.

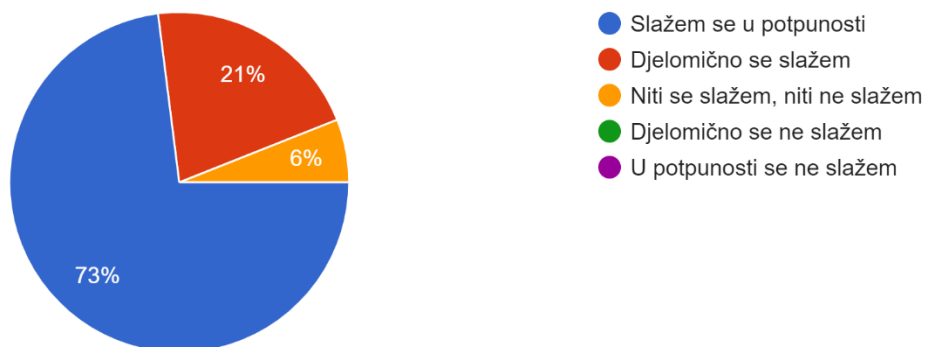
Grafikon 9. Stav o faktorima koji nedostaju za razvoj ruralnog turizma (obrada autorice)

Upitani za mišljenje što unutar županije nedostaje kako bi se ruralni turizam intenzivnije razvijao 31 % ispitanika odgovorio je kako nedostaju subvencije za pokretanjem posla, 22 % kako nedostaje potrebna infrastruktura, njih 16 % smatra kako je razlogom nedovoljne razvijenosti manjak volje lokalne samouprave, 14 % smatra kako u županiji postoje svi potrebni segmenti, 12 % ovu ruralni turizam smatra nisko isplativim, dok 5 % ispitanika kao razlog vidi opću nezainteresiranost za ovaj oblik turizma.

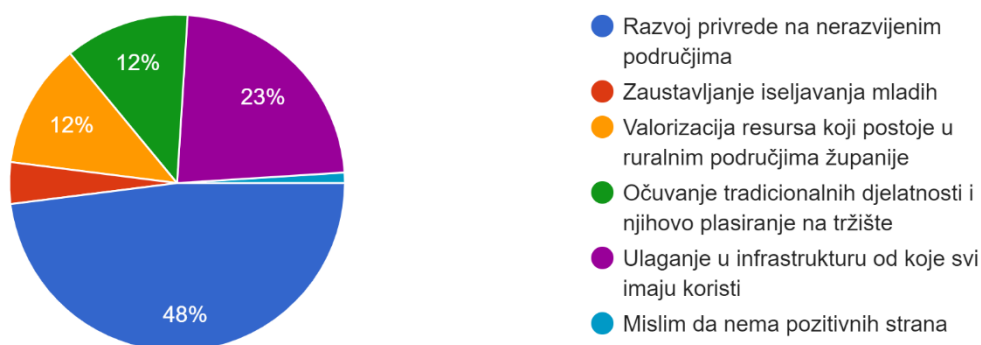
Grafikon 10. Mišljenje o postojanju dovoljnog broja pružatelja usluga (obrada autorice)

Upitani za mišljenje smatraju li kako na području njihove županije postoji dovoljan broj privrednika koji se bave ovim oblikom turizma u odnosu na postojeći potencijal, 53 % ispitanika odgovorio je kako misli da ih nema dovoljno, 40 % ih nije sigurno, a samo 7 % ispitanika smatra kako postoji dovoljan broj s obzirom na postojeći potencijal.

Grafikon 11. Stav o održivosti ruralnog turizma(obrada autorice)

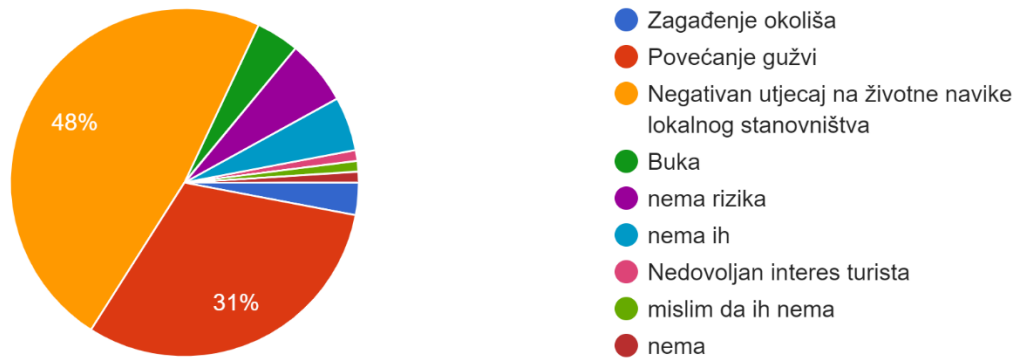
S tvrdnjom kako je ruralni turizam poželjan oblik turizma koji je održiv i koji ne degradira okoliš, kao ni kvalitetu života lokalnoga stanovništva u potpunosti se složilo 73 % ispitanika, 21 % se djelomično složilo, a 6 % ispitanika se pokazalo neutralnima. Niti jedan ispitanik se nije složio bilo djelomično, bilo u potpunosti.

Grafikon 12. Stav o pozitivnim elementima ruralnog turizma (obrada autorice)

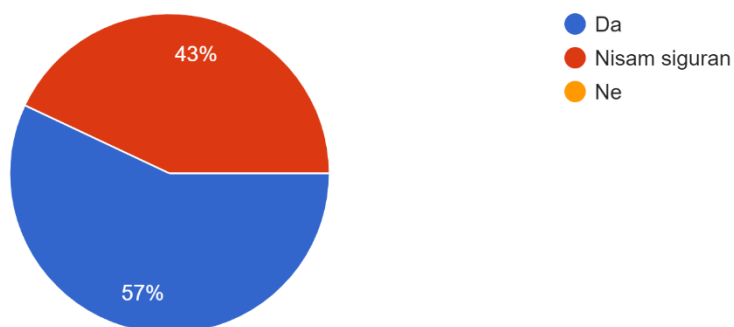
48 % ispitanika kao glavnu pozitivnu stranu razvoja ruralnog turizma smatra razvoj privrede u nerazvijenim područjima, 23 % navelo je ulaganje u infrastrukturu od koje svi imaju koristi

koristi, po 12 % ispitanika odabralo je valorizaciju resursa koji postoje u ruralnim područjima županije te očuvanje tradicionalnih djelatnosti i njihovo plasiranje na tržištu. 4 % ispitanika smatra kako je pozitivna strana sprječavanje iseljavanja mladih, a samo jedan ispitanik smatra da ruralni turizam nema pozitivnih strana.

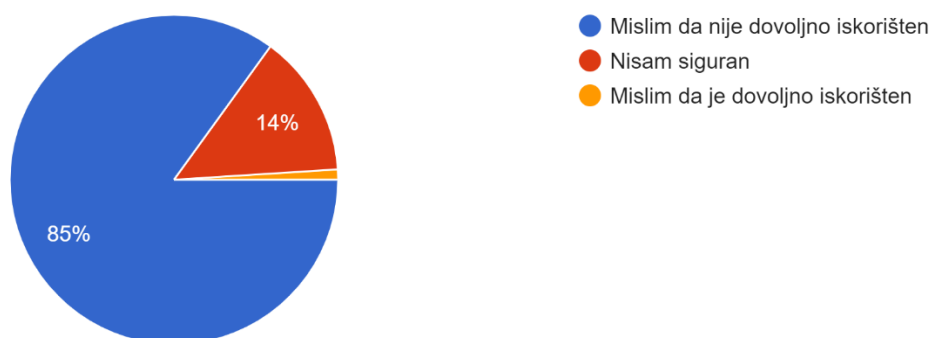
Grafikon 13. Potencijalni rizici razvijanja ruralnog turizma (obrada autorice)

Na pitanje o glavnim potencijalnim rizicima koje za sobom nosi intenzivniji razvoj turizma, 48 % ispitanika odgovorilo je kako bi se isti mogao negativno odraziti na životne navike lokalnog stanovništva, a 31 % povećanje gužvi. Ostali rizici identificirani su u jako niskom postotku, buka sa 4 %, zagađenje okoliša s 3 % odgovora, nedovoljan interes turista (odnosno neisplativost ulaganja) 1%, a 13 % ispitanika odgovorilo je kako smatra da ovaj oblik turizma ne predstavlja nikakav potencijalni rizik.

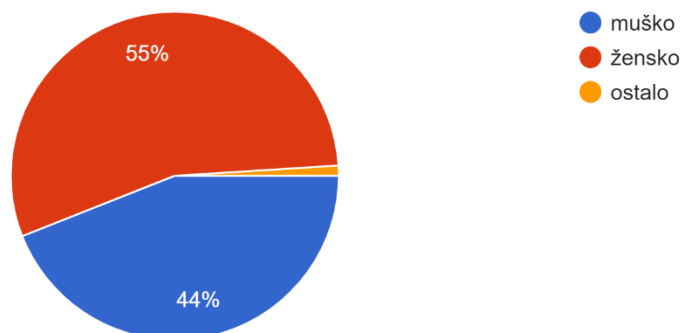
Grafikon 14. Stav o potražnji na tržištu ruralnog turizma (obrada autorice)

57 % ispitanika smatra kako na tržištu postoji veća potražnja u odnosu na postojeću ponudu na području županije kada je ruralni turizam u pitanju, dok 43 % ispitanika nije sigurno.

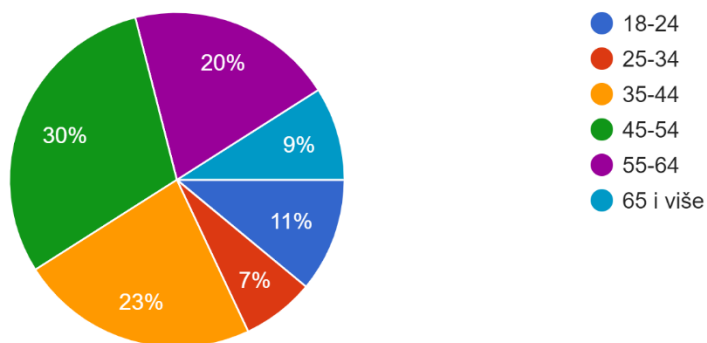
Grafikon 15. Stav o iskorištenosti potencijala (obrada autorice)

85 % ispitanika smatra kako potencijal za razvoj ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji nije dovoljno iskorišten, 14 % ispitanika nije sigurno, a samo 1 ispitanik smatra kako je postojeći potencijal dovoljno iskorišten.

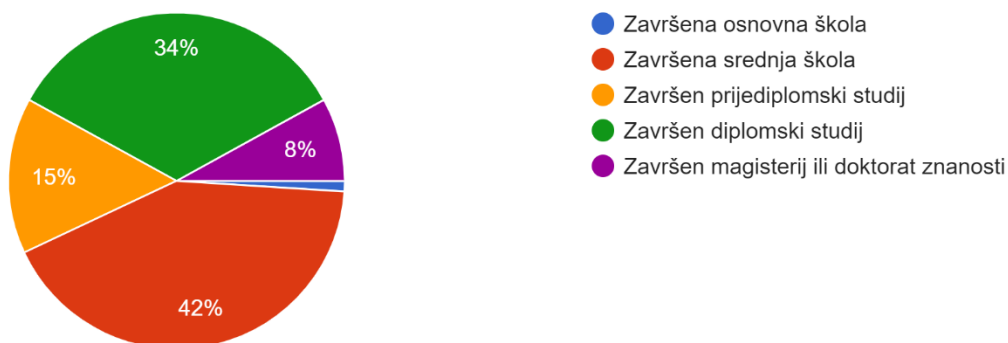
Grafikon 16. Spolna struktura ispitanika(obrada autorice)

55 % ispitanika koji su sudjelovali u ovom istraživanju bilo je ženskoga spola, 44 % su bili muškarci, dok je 1 ispitanik odabrao odgovor ostalo.

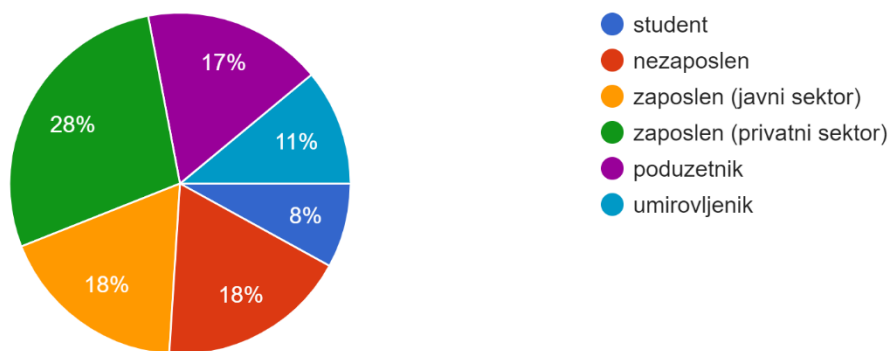
Grafikon 17. Dobna struktura ispitanika (obrada autorice)

Najveći udio ispitanika (30 %) bili su oni u dobnoj skupini 45 – 54, potom ispitanici u dobi 35 – 44 (23 %), te ispitanici u dobi od 55 do 64 godine (20 %). 11 % ispitanika imalo je između 18 i 24 godine, 9 % ispitanika bilo je starije od 65, a 7 % ispitanika bilo je u dobi od 25 do 34.

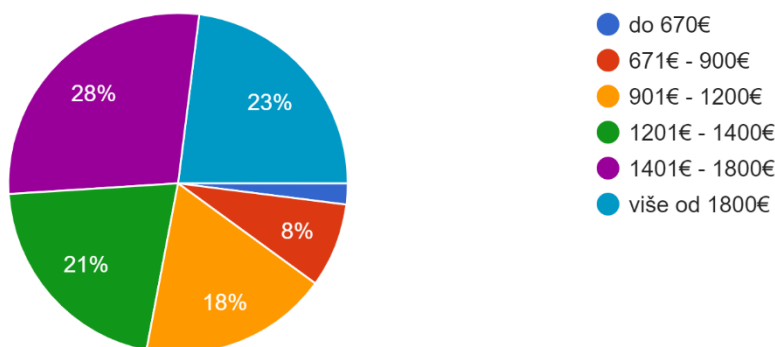
Grafikon 18. Obrazovna struktura ispitanika (obrada autorice)

42 % ispitanika završili su srednju školu, 34 % diplomski studij, 15 % prijediplomski studij, 8 % ima titulu magistra ili doktora znanosti, a samo jedan ispitanik završenu osnovnu školu.

Grafikon 19. Radni status ispitanika (obrada autorice)

28 % ispitanika zaposleno je u privatnom sektoru, po 18 % ispitanika u javnom sektoru ili su nezaposleni, 17 % ispitanika su poduzetnici, 11 % umirovljenici, a 8 % studenti.

Grafikon 20. Mjesečna primanja kućanstva ispitanika (obrada autorice)

Po pitanju mjesečnih primanja u kućanstvima ispitanika 28 % ih je u kategoriji 1401€ - 1800€, 23 % ima primanja viša od 1800€, 21 % ispitanika živi u kućanstvima s mjesečnim primanjima između 1201€ i 1400€, 18 % ispitanika je u kategoriji 901€ – 1200€, 8 % kućanstava mjesečno zarađuje između 671€ i 900€, a 2 % ispitanika ima mjesečna primanja do 670€.

6.4. Stavovi ispitanika i perspektive budućeg razvoja ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji

Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako ispitanici o ovom specifičnom turizmu imaju pozitivan stav, te da vide postojanje perspektive za njegovim daljnjim razvojem. Konkretno, 96 % ispitanika je i samo prakticiralo ovaj vid turizma ili bi to željeli, 86 % ga smatra poželjnim vidom turizma u svojoj županiji, a 86 % ispitanika u potpunosti ili djelomično smatra kako isti može doprinijeti pozitivnom trendu razvoja i infrastrukture u Karlovačkoj županiji. Međutim, njihovi stavovi o potencijalnom utjecaju razvoja ruralnog turizma na sprječavanje iseljavanja mlade populacije iz ruralnih dijelova županije nisu toliko optimistični. Većina ispitanika smatra kako je stupanj razvijenosti ruralnog turizma na području županije nedovoljan, dok istovremeno imaju stav kako postoji puno veći potencijal za razvojem ruralnog turizma u budućnosti.

Kao glavne prepreke koje ometaju intenzivniji razvoj ruralnog turizma ispitanici su naveli manjak subvencija za pokretanjem poslovanja, stanje postojeće infrastrukture, kao i manjak volje lokalne samouprave za poticanjem razvoja turizma u ovom smjeru. Ujedno, više od polovice ispitanika smatra kako u županiji ne postoji dovoljan broj poduzetnika koji se bave ruralnim turizmom s obzirom na postojeći potencijal. Iznimno pozitivan stav ispitanici imaju prema ruralnom turizmu, te ga 94 % ispitanika u potpunosti ili djelomično smatra oblikom turizma koji je istovremeno održiv i ne degradira okoliš niti kvalitetu života lokalnoga stanovništva. Kao primarne pozitivne segmente ruralnog turizma smatraju razvoj privrede na nerazvijenim područjima, potom ulaganje u infrastrukturu od koje svi imaju koristi, valorizaciju postojećih resursa u ruralnim područjima i očuvanje tradicionalnih djelatnosti, kao i njihovo plasiranje na tržište. Kao potencijalne rizike intenzivnijeg razvoja ruralnog turizma navode rizik od negativnog utjecaja na životne navike lokalnog stanovništva, povećane gužve, dok je 15 % ispitanika odgovorio kako ne vide nikakve potencijalne rizike. Ujedno, više od polovice ispitanika smatra kako za ovim oblikom turizma na tržištu postoji veća potražnja u usporedbi s postojećom ponudom, te u konačnici 85 % ispitanika smatra kako postojeći potencijal za ruralni turizma nije dovoljno iskorišten.

S obzirom na postojanje svih potrebnih prirodnih i drugih resursa potrebnih za razvoj i unaprjeđenje ruralnog turizma, moguće je konstatirati kako Karlovačka županija ima dobru perspektivu u budućnosti. Uz prisustvo prirodnih ljepota, rijeka, mogućnosti razvoja aktivnog turizma u ambijentu očuvane prirode, kao i u činjenici da ruralni turizam proizvođačima hrane i vina, kao i OPG-ovima omogućuje plasiranje istih na tržište na licu mjesta, uz postojeće mogućnosti financiranja, odnosno subvencioniranja pokretanja poslovanja, Karlovačkoj

županiji potrebna je još samo strategija razvoja ruralnog turizma kako bi se on razvijao planski i ostao održivim.

Zaključak

Ruralni turizam na području Republike Hrvatske karakterizira neravnomjerna razvijenost. Postoje regije koje su se brendirale i prepoznatljive su kao poželjne destinacije za ruralni turizam, kao što su primjerice Istra ili Konavle, dok neke naročito kontinentalne regije usprkos postojećem potencijalu za njegov razvoj dosta zaostaju za istima. Čak i u onim županijama u kojima postoji potrebna infrastruktura, te privrednici koji se bave pružanjem najrazličitijih usluga koje sačinjavaju ono što krovnim terminom nazivamo ruralnim turizmom, primjetan je nedostatak marketinških kampanji kako bi se šire tržište, kako domaće tako i strano, upoznalo s njihovom ponudom te kako bi se Hrvatska udaljila od imidža destinacije čija se ponuda temelji isključivo na suncu i moru.

U stručnoj i znanstvenoj literaturi postoji čitav niz definicija ruralnog turizma koje nastoje obuhvatiti sve njegove karakteristike i oblike. Sve su suglasne oko niza elementarnih stavki. Prije svega to je mjesto odvijanja, tj. ruralno područje koje karakterizira čista i netaknuta priroda, gdje se prirodni resursi (ovisno o geološkim, klimatskim i drugim prirodnim specifičnostima kraja) koriste u svrhu prakticanja različitih rekreativnih aktivnosti ili onih tradicionalnih, kao što su uzgoj poljoprivrednih kultura, ili pak uzgoj domaćih životinja. Razlog nepostojanju jedne sveobuhvatne definicije leži u činjenici kako je ruralni turizam uvjetovan jako izraženim različitostima samog ruralnog prostora koje proizlaze iz njegovih klimatskih obilježja, konfiguracije terena, geomorfoloških obilježja te vegetacijskog pokrova kao ključnih prirodnih činitelja koji ga određuju te brojnih specifičnih društvenih obilježja. Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji UN-a četiri su ključna elementa koji determiniraju ruralni turizam. To su prirodni ruralni resursi (rijeke, jezera, planine, šume i dr.), ruralni način života (obrti, lokalni događaji, gastronomija, tradicionalna glazba i sl.), ruralno nasljeđe (tradicionalna arhitektura, povijest, dvorci, crkve, sela i sl.) i ruralne aktivnosti (jahanje, lov, ribolov, pješaćenje, biciklizam, vodeni sportovi i čitav još niz aktivnosti na otvorenom).

Ovaj je oblik turizma iznimno poželjan i dugoročno jer se održiv. Održivost u kontekstu ruralnog turizma nije moguće reducirati isključivo na zaštitu okoliša, već je potrebno voditi računa i o očuvanju lokalne kulture i identiteta lokalnog stanovništva, očuvanju staništa biljnih i životinjskih vrsti (čest motiv turista za dolazak u ruralno područje može biti neki ornitološki rezervat koji će privlačiti ljubitelje promatranja ptičjih vrsta), pridržavanje smjernica dugoročnog cilja održivosti, osvještavanje odgovornosti za upravljanjem razvoja ruralnog turizma među lokalnim vlastima i turističkim zajednicama koji donose strategije, kao i

ostvarivanje ravnoteže između turističke djelatnosti kao i drugih djelatnosti na ruralnom području.

Iako još nije dovoljno prepoznata, moguće je reći kako je ponuda ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji za sada zadovoljavajuća i da se bilježi kontinuiran porast pružatelja usluga, a same geološke, hidrografske i prirodne predispozicije omogućuju prakticiranje čitavog niza aktivnosti, te dodatni razvoj poljoprivredne djelatnosti čiji se proizvodi mogu lako i neposredno plasirati ugostiteljima ili samim posjetiteljima. Nadalje, i samo je provedeno istraživanje pokazalo kako ispitanici ruralni turizam smatraju poželjnim tipom turizma za kojeg smatraju kako može višestruko pozitivno utjecati na razvoj županije i njenih ruralnih dijelova. Ujedno, ispitanici ga smatraju i održivim te se ne pribojavaju negativnih posljedica koje bi on mogao imati po lokalnu zajednicu i sam prostor, a i sami pokazuju zanimanje za isti, jer ih je većina isti prakticirala ili želi prakticirati u budućnosti.

Popis literature

Aleksić, Ljiljana i Vesna Kosorić. „Obnova zgrada i ugradnja solarnih sustava u održivom razvoju ruralnog turizma.“ *Prostor*, br. 24 (2016): 102-113. [https://doi.org/10.31522/p.24.1\(51\).8](https://doi.org/10.31522/p.24.1(51).8) (posjećeno 2. srpnja 2024.)

Bartoluci, Mato, Zvezdana Hendija i Mateja Petračić. „Mogućnosti održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj.“ *Acta turistica*, 27, br.2 (2015): 191-219. <https://hrcak.srce.hr/154684> (posjećeno 27. lipnja 2024.)

Bartoluci, Mato, Zvezdana Hendija i Mateja Petračić. „Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj.“ *Acta Economica Et Turistica*, 1, br. 2 (2016): 141-158. <https://hrcak.srce.hr/160095> (posjećeno 28. lipnja 2024.)

Bartoluci, Mato, Zrinka Starešinić, Duška Mia Franić i Filip Bartoluci. „Sredstva EU fondova u funkciji razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj.“ *Acta Economica Et Turistica*, 4, br. 1. (2018): 63-78. <https://doi.org/10.1515/aet-2018-0005> (posjećeno 16. srpnja 2024.)

Braičić, Zdenko i Marina Škriljevečki. „Stavovi i percepcije vlasnika turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava o razvojnim potencijalima agroturizma petrinjskog kraja.“ *Praktični menadžment*, 6, br.1. (2015): 152-156. <https://hrcak.srce.hr/144043> (posjećeno 12. srpnja 2024.)

Bukovec, Manuela. „Strateški komunikacijski menadžment i uloga medija u razvoju održivog ruralnog turizma – integrativni pregledni literature.“ *Communication Management Review*, 09, br.1 (2024): 66-83. <https://hrcak.srce.hr/318027> (posjećeno 25. lipnja 2024.)

Bušljeta Tonković, Anita. „(Ne)održivi (ruralni) turizam: studija slučaja Ličko-senjske županije.“ *Socijalna ekologija*, 28, br. 3, (2019): 249-268. <https://doi.org/10.17234/SocEkol.28.3.3> (posjećeno 29. lipnja 2024.)

Butijer, Stjepo. „Uloga kulturnih dobara Konavala u razvoju ruralnog turizma.“ *Mjera*, 1, br.1 (2019): 80-87. <https://hrcak.srce.hr/264079> (posjećeno 7. srpnja 2024.)

Ćurić, Ksenija. „Agroturizam kao dodatne djelatnosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.“ *Praktični menadžment*, 1, br.1, (2010): 101-104. <https://hrcak.srce.hr/67853> (posjećeno 8. kolovoza 2024.)

Demonja, Damir i Pavlo Ružić. *Ruralni turizam u Hrvatskoj – s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima*. Samobor: Meridijani, 2010.

Demonja, Damir. „Pregled i analiza stanja ruralnog turizma u Hrvatskoj.“ *Sociologija i prostor*, 52, br. 198, (2014): 69-90. <https://doi.org/10.5673/sip.52.1.4> (posjećeno 18. srpnja 2024.)

Demonja, Damir i Robert Baćac. „Baština i tradicija u oblikovanju turističke ponude na ruralnom prostoru Hrvatske.“ *Podravina*, 11, br. 21, (2012): 205-218. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/86096> (posjećeno 8. srpnja 2024.)

Đurkin Badurina, Jelena i Jelena Kljaić Šebrek. „Zadruge kao organizacijski oblici za održivi razvoj turizma u ruralnim područjima.“ *Notitia -časopis za ekonomske, poslovne i društvene teme*, 4 br. 1, (2018): 39-48. <https://doi.org/10.32676/n.4.4> (posjećeno 1. srpnja 2024.)

Eremić, Gordana. „Ruralni turizam Karlovačke županije.“ *Geografski horizont*, 63, br.1. (2017): 31-42. <https://hrcak.srce.hr/285422> (posjećeno 12. lipnja 2024.)

Grgić, Ivo, Lari Hadelan, Stjepan Krznar i Magdalena Zrakić. „Može li ruralni turizam revitalizirati ruralna područja u Hrvatskoj?“ *Agroeconomia Croatica*, 7, br.1 (2017): 98-108. <https://hrcak.srce.hr/190567> (posjećeno 14. lipnja 2024.)

Hajdaš Dončić, Siniša, Ivan Šmid i Ines Gašparlin. „Inovativni turistički proizvodi kao model razvoja ruralnoga turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj.“ *Acta turistica nova*, 1, br. 2. (2007): 195-210. <https://hrcak.srce.hr/39691> (posjećeno 9. lipnja 2024.)

TZ Karlovačke županije. *Karlovačka županija – Travel guide*, 2024. <https://visitkarlovacounty.hr/wp-content/uploads/2017/09/Karlova%C4%8Dka-%C5%BDupanija-vodi%C4%8D-web.pdf> (posjećeno 14. lipnja 2024.)

Krajnović, Aleksandra, Dijana Čičin-Šain i Marija Predovan. „Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice.“ *Oeconomica Jadertina*, 1, br. 1 (2011): 30-45. <https://hrcak.srce.hr/68201> (posjećeno 18. lipnja 2024.)

Kušen, Eduard. „Uređenje, razvoj i obnova hrvatskog ruralnog prostora.“ *Sociologija i prostor*, 41, br.1. (2003): 29-45. <https://hrcak.srce.hr/35522> (posjećeno 13. srpnja 2024.)

Kušen, Eduard. „Turizam i prostor – klasifikacija turističkih atrakcija.“ *Institut za turizam – Prostor*, 9, br. 1 (2002): 1-13. <https://hrcak.srce.hr/file/16581> (posjećeno 12. srpnja 2024.)

Pamuković, Anita, Boris Dorbić i Marko Radeljak. „Iskustvo i praksa razvoja agroturizma u Europi te njegov utjecaj na Hrvatsku.“ *Agronomski glasnik*, 78, br. 1 (2016): 51-64. <https://hrcak.srce.hr/169581> (posjećeno 14. srpnja 2024.)

Petračić, Mateja, Sanela Škorić i Anita Vrbanac. „Održivi razvoj turističke ponude sportskog ribolova na karlovačkom području.“ *Zbornik Veleučilišta u Karlovcu*, 2, br. 1, (2012): 71-82.

<https://hrcak.srce.hr/87517> (posjećeno 13. srpnja 2024.)

Rajko, Mladen. „Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre.“ *Oeconomica Jadertina*, 3, br. 2 (2013): 50-62. <https://hrcak.srce.hr/114927> (posjećeno 20. lipnja 2024).

Ružić, Pavlo i Damir Demonja. „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske.“ *Sociologija i prostor*, 51, br. 1 (2013): 45-65. <https://doi.org/10.5673/sip.51.1.3> (posjećeno 12. srpnja 2024.)

Svržnjak, Kristina i Sandra Kantar. „Prednosti i nedostaci razvoja ruralnog turizma prekograničnog područja.“ *Agroekonomia Croatica*, 5, br. 1 (2015): 58-65. <https://hrcak.srce.hr/143687> (posjećeno 19. srpnja 2024.)

Svržnjak, Kristina, Mario Šarić, Sandra Kantar i Silvije Jerčinović. „Obilježja ponude ruralnog turizma dalmatinskih turističkih regija.“ *Agroekonomia Croatica*, 7, br. 1 (2017): 117-125.

<https://hrcak.srce.hr/190571> (27. lipnja 2024.)

Tubić, Dejan, Tena Knežević i Martina Kovačević. „Stavovi mladih turista o razvoju agroturizma na primjeru Koprivničko-križevačke županije.“ *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 15, br. 1 (2024): 45-52. <https://hrcak.srce.hr/318659> (posjećeno 14. srpnja 2024.)

Zoričić, Paško. „Narodna baština u službi turizma – primjer ruralne etno-turističke ponude Etnoland „Dalmati“, Pakovo Selo.“ *Ethnologica Dalmatica*, 18, (2011): 67-92. <https://hrcak.srce.hr/107618> (posjećeno 14. srpnja 2024.)

PRILOZI - anketni upitnik

Ruralni turizam u Hrvatskoj na primjeru Karlovačke županije

Ovaj anketni upitnik provodi se u svrhu izrade diplomskog rada "Ruralni turizam u Hrvatskoj na primjeru Karlovačke županije". Za njegovo popunjavanje potrebno je do 5 minuta vremena, a isti je u potpunosti anonimna te će se rezultati ispitivanja koristiti isključivo u svrhu izrade diplomskog rada.

Zahvaljujemo na Vašem doprinosu i sudjelovanju u provođenju ovog anketnog upitnika!

- 1) *Imate li prebivalište/boravište na području Karlovačke županije?*
 - *Imam*
 - *Nemam*

- 2) *Bavite li se turizmom u bilo kojem obliku (ugostiteljstvo, usluga smještaja, organizacija izleta, turističkog prijevoza ili pružanjem drugih usluga čiji su korisnici turisti)?*
 - *Bavim se kao primarnom djelatnošću*
 - *Bavim se kao sekundarnom / povremenom djelatnošću*
 - *Ne bavim se*

- 3) *Jeste li ikada u svojstvu klijenta prakticirali ovaj oblik turizma?*
 - *Da, više puta*
 - *Da, jedan put*
 - *Nisam nikada, ali želio bih*
 - *Nisam nikada i taj oblik turizma me ne zanima*

- 4) *Smatrate li kako je ruralni turizam poželjan oblik specifičnog oblika turizma za vašu županiju?*
 - *Smatram*
 - *Niti smatram, niti ne smatram*
 - *Ne smatram*

- 5) *Slažete li se da razvoj ruralnog turizma može pozitivno doprinijeti razvoju gospodarstva i infrastrukture u vašoj županiji?*

- *U potpunosti se slažem*
 - *Djelomično se slažem*
 - *Niti se slažem, niti ne slažem*
 - *Djelomično se ne slažem*
 - *U potpunosti se ne slažem*
- 6) *Mislite li da bi razvoj ruralnog turizma spriječio iseljavanje mladih iz ruralnih područja županije?*
- *U potpunosti se slažem*
 - *Djelomično se slažem*
 - *Niti se slažem, niti ne slažem*
 - *Djelomično se ne slažem*
 - *U potpunosti se ne slažem*
- 7) *Smatrate li da je ruralni turizam dovoljno razvijen u vašoj županiji?*
- *Smatram*
 - *Niti smatram, niti ne smatram*
 - *Ne smatram*
- 8) *Mislite li kako Karlovačka županija posjeduje sve potrebne potencijale za intenzivnijim razvojem ruralnog turizma?*
- *Mislim da posjeduje*
 - *Niti mislim, niti ne mislim*
 - *Ne mislim da posjeduje*
- 9) *Prema vašem mišljenju, što nedostaje kako bi se ruralni razvoj intenzivnije razvio na području vaše županije?*
- *Infrastruktura (ceste, pristupačnost ruralnim područjima županije...)*
 - *Manjak volje lokalne samouprave*
 - *Manjak subvencija za pokretanjem posla*
 - *Opća nezainteresiranost za ovaj oblik turizma*
 - *Niska isplativost ove vrste turizma*
 - *Mislim da postoje sve potrebno za razvoj*

10) *Mislite li da na području Karlovačke županije postoji dovoljan broj privrednika koji se bave ruralnim turizmom s obzirom na postojeći potencijal?*

- Mislim da postoji*
- Nisam siguran*
- Mislim da ne postoji*

11) *Slažete li se da je ruralni turizam poželjan oblik turizma koji je održiv i ne degradira okoliš niti kvalitetu života lokalnog stanovništva?*

- Slažem se u potpunosti*
- Djelomično se slažem*
- Niti se slažem, niti ne slažem*
- Djelomično se ne slažem*
- U potpunosti se ne slažem*

12) *Po vašem mišljenju, koja je najbitnija pozitivna strana ruralnog turizma?*

- Razvoj privrede na nerazvijenim područjima*
- Zaustavljanje iseljavanja mladih*
- Očuvanje tradicionalnih djelatnosti i njihovo plasiranje na tržište*
- Ulaganje u infrastrukturu od koje svi imaju koristi*
- Mislim da nema pozitivnih strana*

13) *Po vašem mišljenju, koji su glavni potencijalni rizici intenzivnijeg razvoja ruralnog turizma?*

- Zagađenje okoliša*
- Povećanje gužvi*
- Negativan utjecaj na životne navike lokalnog stanovništva*
- Buka*
- Ostalo: _____*

14) *Mislite li da za ruralnim turizmom postoji veća potražnja u odnosu na postojeću ponudu na području vaše županije?*

- Da*
- Nisam siguran*
- Ne*

15) *Smatrate li da je na području vaše županije potencijal za razvojem ruralnog turizma dovoljno iskorišten?*

- Mislim da nije dovoljno iskorišten*
- Nisam siguran*
- Mislim da je dovoljno iskorišten*

16) *Molimo označite svoj spol:*

- muško*
- žensko*
- ostalo*

17) *Označite dobnu skupinu kojoj pripadate:*

- 18-24*
- 25-34*
- 35-44*
- 45-54*
- 55-65*
- 65 i više*

18) *Molimo označite stupanj obrazovanja.*

- Završena osnovna škola*
- Završena srednja škola*
- Završen prijediplomski studij*
- Završen diplomski studij*
- Završen magisterij ili doktorat znanosti*

19) *Označite svoj radni status:*

- student*
- nezaposlen*
- zaposlen (javni sektor)*
- zaposlen (privatni sektor)*
- poduzetnik*
- umirovljenik*

20) Označite mjesečna primanja vašeg kućanstva:

- do 670€
- 671€ - 900€
- 901€ - 1200€
- 1201€ - 1400€
- 1401€ - 1800€
- više od 1800€

Popis ilustracija

Popis slika

Slika 1. Karta Karlovačke županije

Slika 2. Tradicionalna arhitektura – vodeničarsko naselje Rastoke

Slika 3. Jedna od tematskih turističkih tura u Karlovačkoj županiji

Popis grafikona

Grafikon 1. Mjesto prebivališta ispitanika

Grafikon 2. Involviranost ispitanika u turističku djelatnost

Grafikon 3. Ispitanici u svojstvu klijenata usluga u ruralnom turizmu

Grafikon 4. Stav ispitanika prema ruralnom turizmu

Grafikon 5. Utjecaj ruralnog turizma na razvoj županije

Grafikon 6. Stav o demografskom utjecaju ruralnog turizma

Grafikon 7. Stav o stupnju razvijenosti ruralnog turizma

Grafikon 8. Stav o potencijalu za razvojem ruralnog turizma

Grafikon 9. Stav o faktorima koji nedostaju za razvoj ruralnog turizma

Grafikon 10. Mišljenje o postojanju dovoljnog broja pružatelja usluga

Grafikon 11. Stav o održivosti ruralnog turizma

Grafikon 12. Stav o pozitivnim elementima ruralnog turizma

Grafikon 13. Potencijalni rizici razvijanja ruralnog turizma

Grafikon 14. Stav o potražnji na tržištu ruralnog turizma

Grafikon 15. Stav o iskorištenosti potencijala

Grafikon 16. Spolna struktura ispitanika

Grafikon 17. Dobna struktura ispitanika

Grafikon 18. Obrazovna struktura ispitanika

Grafikon 19. Radni status ispitanika

Grafikon 20. Mjesečna primanja kućanstva ispitanika

Popis tablica

Tablica 1. Državni zavod za statistiku – Turistički promet u Karlovačkoj županiji za 2023.